

Kirsi Robertsson
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK), Kirkon nuorisotyö
Opinnäytetyö, 2022

**HUONO-OSAISUUS MAAHANMUUTTAJIEN RIKOLLISUUTTA SELITTÄVÄNÄ
TEKIJÄNÄ**

TIIVISTELMÄ

Kirsi Robertsson

Huono-osaisuus maahanmuuttajien rikollisuutta selittävänä tekijänä

Sivuja 43 ja 2 liitettä

Kevät 2022

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Kirkon nuorisotyö

Ulkomaalaisten tekemien rikosten määrä on laskenut tasaisesti viime vuosikymmenen aikana. Tilastoissa näkyvä ulkomaalaisten tekemien rikosten ylliedustus koskee kuitenkin vain nuorten, maahan muuttaneiden aikuisten tekemiä rikoksia. Samaisessa ikäryhmässä myös kantasuomalaisten tekemät rikokset ovat yliedustettuna. Sosiaalisessa mediassa kiehuva keskustelu maahanmuutosta saa polttoaineensa tästä tulkinnasta, joka leimaa kaikki maahanmuuttajaryhmät. Samalla se peittää alleen sen todellisuuden, jossa osa maahantulijoista on ajautuneet rikollisuuteen.

Opinnäytetyöhön haastateltiin kolmea rikosseuraamusasiakkaana ollutta ulkomaalaista henkilöä sekä kahta rikosseuraamustyöntekijää. Haastattelujen tavoitteena oli luoda yhdessä tilastoaineistojen kanssa analyysi, jota voi peilata vallitseviin teorioihin maahanmuuttajien rikollisuuteen ajautumiseen. Opinnäytetyöni tutkimuskysymyksillä pyrin selvittämään toimeentulovaikeuksien ja köyhyyden vaikutusta rikollisuuteen ajautumiseen sekä perheyhteyden puuttumisen ja sosiaali- ja terveystalvelujen vähäisen saatavuuden ulkomaalaisten rikollisuutta selittävänä tekijänä. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluilla viitenä eri ajankohtana syksyllä 2021.

Teoriaohjaavan sisällönanalyysin sekä aikaisempien tilasto- ja haastattelututkimusten perusteella toimeentulovaikeudet ja köyhyys ovat rikollisuutta selittäviä tekijöitä. Sosiaali- ja terveystalvelujen huono saatavuus, työllisyys- ja koulutuspalvelujen vähäisyys, sekä perheyhteyden puuttuminen ovat mekanismeja, jotka vaikuttavat joidenkin maahanmuuttajien rikollisuuteen ajautumiseen.

Johtopäätöksenä haastattelujen tulosten ja aiemmin tehtyjen tutkimusten perusteella voidaan todeta, että turvapaikkaprosesseja tulisi nopeuttaa ja palauttaa lakiin turvapaikka humanitaarisen suojelun perusteella. Työllistymisen tulisi olla myös entistä useammin reitti oleskelulupaun, mikä puolestaan vähentää köyhyyttä ja huono-osaisuutta. Tulevan sote-uudistuksen yhteydessä tulisi samalla ottaa huomioon maahanmuuttajien erityistarpeet mm. neuvonnassa ja moniammatillisissa palveluissa, sekä vahvistaa tarvittavaa erityisosaamista. Erityisen tärkeää on parantaa turvapaikanhakijoiden ja paperittomien henkilöiden sosiaali- ja terveystalveluihin pääsyä sekä turvata yksin maahan tulleen alaikäisen turvapaikanhakijan sivistykselliset oikeudet ja erityisesti auttaa ja tukea perheenyhdistämisprosessissa.

Asiasanat: maahanmuuttajien köyhyys, sosiaali- ja terveystalvelut, rikos

ABSTRACT

Kirsi Robertsson

Deficiency as an explanatory factor of immigrant's delinquency

43 pages and 2 appendices

Spring, 2022

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Bachelor of Social Services

Option of Church youth worker

The number of crimes committed by immigrants has fallen steadily over the last decade. However, the over-representation in the statistics of delinquency done by immigrants applies only to crimes committed by young adults. Crimes committed by native Finns, are also over-represented in the same age group. The boiling debate on immigration in social media is fueled by this interpretation which determines all immigrants group. At the same time, it covers the reality in which immigrants have drifted into delinquency.

For the thesis, three foreign people who had been clients of criminal sanctions and two criminal sanctions employees were interviewed. The aim of the interviews was to create, together with statistical data, an analysis that can be reflected in the prevailing theories about the immigrants drifting into delinquency. The aim of the research questions on thesis, was to find out the effect of income difficulties and poverty, as well as the lack of family ties and the low availability of social and health services as on explanatory factors for immigrants' delinquency. The interviews were conducted by using thematic interview method at five different times in the autumn 2021.

Based on the theory-based content analysis and previous statistical and interview research, livelihood difficulties and poverty are factors that explain crime done by immigrants. Poor access to the social and health services, lack of employment and education services, and lack of family ties are mechanism that contribute to the delinquency of some immigrants.

Based on the results of the interviews and previous studies, it can be concluded that the asylum processes should be speeded up and asylum should be restored to the law based on humanitarian protection. Employment should be a route to the residence permit, which in turn reduces poverty and deprivation. It is important to include the special services for immigrants in a forthcoming social and health services reform. It is also important to improve access to social and health services for asylum seekers and for people with no ID i.e., paperless persons. It is also vital to ensure the educational rights of unaccompanied, minor asylum seekers, and to assist and support them in the process of family reunification.

Keywords: immigrant's poverty, social and health services, delinquency

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	7
2.1 Paineteoria.....	7
2.2 Sosiaalisen kontrollinteoria	8
3 MAAHANMUUTTAJAT JA RIKOSTILASTOT	9
4 MAAHANMUUTTAJIEN ELINOLOSUHTEET	11
4.1 Sosioekonominen tausta ja koulutus.....	11
4.2 Maahanmuuttajien tulot ja terveys	12
4.3 Kotoutuminen ja perhe	14
5 SEURAKUNNAT JA ULKOMAALAISTYÖ	16
5.1 Seurakuntien Ankkuritoiminta	17
5.2 Spiritualiteetti	18
5.3 Ristin suojassa	19
6 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TARKOITUS	20
7 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ JA TYÖELÄMÄKUMPPANI	21
8 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	22
8.1 Kvalitatiivinen tutkimus.....	22
8.2 Analyysin vaiheet.....	23
9 INTEGRAATIO JA RIKOLLISUUS.....	25
9.1 Ulkopuolisuus ja rasismikokemukset.....	25
9.2 Terveys	27
9.3 Perheyhteys	30
9.4 Työ ja koulutus.....	32
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	33
11 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	36
11.1 Eettisyys.....	36

11.2 Opinnäytetyön luotettavuus.....	37
11.3 Kahden informanttiryhmän haaste	38
12 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI	39
13 POHDINTA	41
LIITE 1. Teemahaastattelun keskustelurunko rikosseuraamusasiakkaille ...	46
LIITE 2. Teemahaastattelu keskustelurunko rikosseuraamustyöntekijöille ..	48

1 JOHDANTO

Ulkomaalaisten tekemät rikokset ovat nousseet medioiden kestopuosikeiksi. Eri-tyisesti sosiaalisen median eri kanavissa mainitaan toistuvasti ulkomaalaisten rikostilastojen yliedustus. Maahanmuuttokriittisyyden poliittista korrektiutta perustellaan usein ulkomaalaisten tekemien rikosten määrällä ilman, että syitä analysoidaisiin syvällisemmin ja siten löydettäisiin keinoja rikosten torjumiseksi. Ilman yhteiskunnallista analyysia usein vaaditaan ulkomaalaistaustaisten rikoksesta tuomittujen karkottamista nykyistä helpommin maasta. Myös poliisihallinnon sisällä on keskusteltu asian ongelmallisuudesta ja sen mahdollisista syistä. Samalla on haettu selitystä sille, miksi ulkomaalaiset ovat rikostilastoissa edustettuina niin tekijöinä kuin uhreinakin.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on selvittää ulkomaalaisten, rikoksesta tuomittujen henkilöiden kotoutumisen haasteita. Analyysiä varten taustoitin ulkomaalaisten, rikoksen tehneiden henkilöiden sosioekonomista asemaa ja terveydentilaa sekä palvelujen käyttöä Suomessa. Tein kolme teemahaastattelua rikoksesta tuomituille, ulkomaalaistaustaisille henkilöille ja pyrin siten tutkimaan niitä kotouttamiseen liittyviä haasteita, joita haastattelemani henkilöt ovat kohdanneet. Tein myös kaksi teemahaastattelua rikosseuraamustyöntekijöille, joilla on laaja horisontti maahan tulleiden asiakkaiden rikosseuraamustyöstä ja haasteista, joita he ovat kohdanneet työssään.

Tutkimuspohjaisella tiedolla ja ennakkoluuloja murtamalla voidaan parantaa poliisin, oikeuslaitoksen ja lainlaatijoiden ymmärrystä kansalaisia ja muita Suomessa asuvia sekä oleskelevia henkilöitä kohtaan. Erityisesti toivon, että opinnäytetyö helpottaisi arvokasta rikosseuraamustyötä tekevien henkilöiden työtä tuomalla valoon niitä palvelupolkuja tai prosesseja, jotka ovat kotoutumisprosessissa jääneet huomiotta.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Paineteoria

Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys muodostuu tekijöistä, jotka ovat suomalaisten ja kansainvälisten tutkimusten mukaan keskeisiä vaikuttimia ulkomaalaisten ajautumiselle rikollisuuteen. Rikollisuutta voidaan selittää erilaisilla yksilöihin ja yhteiskunnan rakenteisiin liittyvillä tekijöillä ja näiden keskinäisillä suhteilla. Sosiaalinen paine rikollisuuden selittäjänä viittaa siihen, että haasteellisten yhteiskunnallisten olosuhteiden seurauksena ihmiset ajautuvat rikollisuuteen. Paineteorian luojan, Robert Mertonin anomiateorian mukaan kulttuuri asettaa ihmisten tavoitteeksi vaurastumisen, vaikka se on mahdollista vain hyvin harvoille. Vaurauden ja hyvinvoinnin saavuttamisen vaikeus aiheuttaa turhautumista, joka purkautuu vaihtoehtoisena ratkaisuna esimerkiksi rikoksina. Mahdollisuuksien tas-arvoa painottavan ideologian mukaan kaikilla on samat mahdollisuudet saavuttaa yhteiskunnan suosimat päämäärät, mutta todellisuudessa lain sallimat keinot ovat jakautuneet epätasaisesti. Monilla ei ole juuri mitään menestymisen mahdollisuuksia laillisin keinoin. (Anttila ym., 1983, s. 33–34, Laitinen ym., 1993, s. 113–114.) Myöhemmin paineteoriaan on hyväksytty muitakin lähteitä kuin vaurauden tavoittelu. Myös henkilökohtaisen elämän vastoinkäymiset voivat aiheuttaa paine- tai stressitilan, johon etsitään ratkaisua rikoksista. (Braithwaite, J., 1980, s. 90–91.)

Sosiaalisen paineen vaikutusta rikollisuuteen ajautumista selittävänä tekijänä on tarkasteltu köyhyyden ja huono-osaisuuden näkökulmasta. Rikollinen käyttäytyminen on tutkimusten mukaan selkeästi yhteydessä huonoon sosioekonomiseen asemaan: erityisesti nuorten rikosriskiä lisäävät vanhempien heikko asema työmarkkinoilla, alhainen koulutuksen taso tai koulutuksen puute kokonaan ja perheen huono taloudellinen tilanne. (Braithwaite, J., 1980, s. 90–92.) Yleisesti ottaen köyhyys ja epätasainen tulonjako lisäävät rikollisuutta, joten lieventämällä köyhyyttä ja eriarvoisuutta vähennetään myös rikollisuutta. Suomessa hyvinvointivaltio ja sen erilaiset nuorille ja lapsiperheille kohdennetut palvelut ehkäisevät huono-osaisuutta ja siten myös rikollisuutta, mutta maahanmuuttajien ja

turvapaikanhakijoiden kohdalla edellä mainitut sosiaali- ja terveystalvetut sekä työllisyys ja koulutuspalvelut eivät ole aina toteutuneet. Erityisesti köyhyys ja huono-osaisuus sekä perheyhteyden puuttuminen ovat niitä tekijöitä, jotka hypoteesissani ovat syitä rikollisuuteen ajautumiseen.

2.2 Sosiaalisen kontrollinteoria

Ei kuitenkaan ole mahdollista selittää rikollisuutta vain yhden tieteenalan mallin mukaisesti. Sosiaalisen kontrollin teorian mukaan kaikilla ihmisillä on motivaatio sääntöjen ja normien rikkomiselle, mutta suhteet toisiin ihmisiin ja laillisiin instituutioihin estävät heitä syyllistymään rikoksiin. Sosiaalinen kontrolli voidaan jakaa viralliseen ja epäviralliseen kontrolliin. Virallisella kontrollilla tarkoitetaan virallisenormeja, kuten koulun järjestyssääntöjä ja rikoslakia sekä toimia, joiden avulla pyritään valvomaan virallisenormien toimeenpanoa.

Epävirallisella kontrollilla tarkoitetaan esimerkiksi vanhempien harjoittamaa valvontaa ja vanhempien antamia rangaistuksia sekä vertaisten osoittamaa paheksuntaa rikoksia kohtaan. (Kivivuori, 2006, s. 165–166.) Ihmiset elävät sellaisissa yhteiskunnallisissa instituutioissa, jotka estävät heitä tekemästä rikoksia. Näitä instituutioita ovat esimerkiksi perheyhteys, parisuhde, työsuhde ja erilaiset paikallisyhteisöt. Tämän kaltaisiin instituutioihin sitoutuminen motivoi ihmistä pidättäytymään rikoksista, sillä rikokseen syyllistyminen usein katkaisee ihmis- tai työsuhteet. Päihteiden käyttö heikentää kontrollia, mikä voi joissakin tapauksissa johtaa rikollisuuteen. Kontrolliteoria sivuaa myös valikoitumisteoriaa ja itsekontrollin käsitettä. Ne, joilla on heikko itsekontrolli, saattavat hakeutua muita herkemmin ympäristöihin, joissa sosiaalinen kontrolli on vähäistä. (Kivivuori, 2008, s.194.)

3 MAAHANMUUTTAJAT JA RIKOSTILASTOT

Maahanmuuttajat muodostavat heterogeenisen ryhmän Suomessa. Uuteen asuinmaahan asettumiselle on hyvin erilaiset lähtökohdat, silloin kun henkilö muuttaa suoraan korkean asiantuntemuksen työhön tai paetessaan sotaa jättäen kaiken taakseen. Maahanmuuttajien tilanteet työllisyyden, hyvinvoinnin ja osallisuuden toteutumisessa eroavat paitsi henkilöiden välillä, mutta myös lähtömaasta ja maahantulon syistä riippuen.

Maahanmuuttajien rikollisuuden taustalla on samoja tekijöitä kuin valtaväestönkin. Turvallisuusongelmat yleisestikin kasautuvat syrjäytymisen, köyhyyden ja moniongelmaisuuksien ympärille. Riskitekijöitä sekä rikoksen tekijäksi että uhriksi joutumisessa ovat heikko sosioekonominen asema, nuori ikä, miessukupuoli ja päihteiden käyttö. (Lehti ym., 2014). Näitä tekijöitä vähennetään edistämällä työllisyyttä, koulutusta, osallisuutta, päihteettömyyttä sekä hyvinvointia ja terveyttä.

Maahanmuuttajanuoret tekevät kuitenkin rikoksia keskimäärin enemmän kuin kantaväestön nuoret (Niemi & Lehti, 2012). Tutkijat kuitenkin korostavat tilastojen tulkinnassa sitä, että maahanmuuttajien ja kantaväestön välinen ero rikollisuudessa selittyy pitkälle eroilla ikäryhmissä, sukupuoleissa ja asuinalueessa. Eron selittäminen karkealla, kantasuomalaiset ja maahanmuuttajat jaottelulle, johtaa virhetulkintaan. Kantaväestön alaikäisistä nuorista yksi prosentti on tuomittu ehdottomaan vankeuteen ennen 23 vuoden ikää ja maahanmuuttajissa, maahanmuuttajaryhmästä riippuen, 0–3 prosenttia. (Ansala ym. 2014, s. 49.) Maahanmuuttajissa on suhteessa enemmän nuoria ja miehiä, joilla alttius rikoksen tekemiseen on yleensä suurempi myös kantaväestössä.

Rikostuomion todennäköisyys on suurempi nuorilla miehillä kuin naisilla yleensä, mikä näkyy myös vankeustuomioiden väestöosuuksissa. Vanhempien sosioekonomisen aseman kontrolloinnin jälkeen, OECD-maista tulleet maahanmuuttajataustaiset lapset on taas tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen kantaväestöä harvemmin. (Niemi & Lehti, 2012.)

Ryhmässä 'muut maahanmuuttajat' on tuomittuja henkilöitä ehdottomaan vankeuteen enemmän kuin kantaväestössä yleensä. Ero kantaväestöön kuitenkin puolittuu, kun sosioekonominen tausta huomioidaan eli ryhmässä 'muu maahanmuuttajat' on enemmän vankeustuomion saaneita kuin kantaväestössä. (Niemi & Lehti, 2012.) Tutkimuksissa painottuu kuitenkin se seikka, että verrattaessa ulkomaan kansalaisten tilastoitua rikollisuutta suomalaisten rikollisuuteen, on syytä tarkastella eroja ottaen huomioon ikäryhmä, sukupuoli ja asuinpaikka ja muita rikollisuuseroja selittäviä tekijöitä.

Näitä havaintoja on syytä painottaa ennen kaikkea maahanmuuttajaväestöä tarkasteltaessa, sillä rikosaktiivisessa iässä olevien miesten suhteellinen osuus on suurempi maahanmuuttajilla kuin suomalaisilla, ja maahanmuuttajat ovat keskittyneet asumaan nimenomaan suuriin kaupunkeihin. On siten todettava, että puhuttaessa maahanmuuttajien rikoskäyttäytymisen määrällisestä suuremmuudesta suhteessa kantaväestöön, ero selittyy vain nuorten miesten kohdalla. Tutkijoiden mukaan 15–24-vuotiaiden muun kuin liikenne rikollisuuden kohdalla maahanmuuttajaepäiltyjen määrä on noin 1,7-kertainen suomalaisväestöön verrattuna ja rikosepäilyt painottuvat nuorten kohdalla nimenomaan kaikkein nuorimpiin ikäluokkiin. Sen sijaan 25–40-vuotiaissa maahanmuuttajien ikäryhmävakioidu rikollisuus on suomalaista vastaavaa ikäryhmää alemmalla tasolla. Ero syntyy siis vain 15–24-vuotiaiden ulkomaalaistaustaisten ja kantasuomalaisten välillä. (Ansala ym., 2014, s. 48–51.)

Suomessa asuvien ulkomaalaistaustaisten henkilöiden (ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajien) rikostaso muiden, kuin liikenne rikosten osalta on kuitenkin ollut laskusuuntainen jo usean vuoden ajan. Vuoden 2020 alussa poliisilla oli epäilty 1 380 seksuaalirikokseen – heistä 273 oli ulkomaan kansalaisia. Ulkomaalaisten seksuaalirikollisten määrä on siis suhteellisesti pudonnut, sillä alkuvuodesta 2020 ulkomaalaisia seksuaalirikosepäilyjä oli 19,8 prosenttia kaikista rikosepäilyistä. Erityisen paljon ovat vähentyneet varkausrikokset. Kymmenen vuoden ajanjaksolla ulkomaalaistaustaisten varkausrikosten taso on vähentynyt 46 prosenttia ja suomalaistaustaisten 21 prosenttia. Vuonna 2019 ulkomaalaistaustaisten varkausrikosten taso oli matalampi kuin suomalaistaustaisilla. (Danielsson & Lehti, 2019, s. 173, s.176–178.) Tässä yhteydessä onkin perusteltua

tarkastella rikoksiin syyllistyneiden, ulkomaalaistaustaisen henkilöiden kotoutumiseen liittyviä haasteita, jotta kykenisimme tunnistamaan ja poistamaan ne esteet, jotka vaikuttavat kotoutumiseen ja integraatioon ja siten vähentämään rikollisuutta.

Kuvio 1. Rikoslakirikoksiin epäiltyjen määrät 1000 henkilöä kohti. Vertailu suomalaiset ja ulkomaalaiset. (Tilastokeskus, 2019)

Yhteenvedona suomalaisesta tutkimuksesta voidaan todeta, että tutkimustieto Suomessa asuvien maahanmuuttajataustaisten nuorten elinolosuhteista ja rikollisuudesta on vielä vähäistä. Tutkimusten perusteella kuitenkin tiedetään, että Ruotsissa Tukholman alueella niin ensimmäisen kuin toisen polven maahanmuuttajat tekevät enemmän rikoksia kuin kantaväestön lapset. Toisen polven maahanmuuttajat tekevät vähemmän rikoksia kuin ensimmäisen polven, ja suurimmat erot kantaväestöön nähden ovat väkivaltarikosten määrissä ja edelleen vankeuksien kestossa. (Tasiran & Tezic, 2006.)

4 MAAHANMUUTTAJIEN ELINOLOSUHTEET

4.1 Sosioekonominen tausta ja koulutus

Mitä parempi asema vanhemmilla yleensä on työmarkkinoilla, sitä todennäköisemmin sekä kantaväestön että maahanmuuttajien lapset jatkavat opintojaan. Toisen polven maahanmuuttajien taustamaalla on kuitenkin vaikutusta opintojen

jatkamiseen. Toisen polven maahanmuuttajat, joiden toinen vanhempi on syntynyt Suomessa, jatkavat opintojaan todennäköisemmin kuin sellaiset, joiden molemmat vanhemmat ovat ulkomaalaisia. (Ansala. ym., s. 2014, s. 18.)

Maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutusta ja koulutustasoa koskevat tutkimustulokset tuottavat tietoa sosioekonomisesta kotoutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan. Eri ryhmien välillä on suuria eroja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa. Kaikista suurin ero kantaväestöön nähden on muualta kuin lähialueilta tai OECD-maista muuttaneilla nuorilla eli peräti 37 %. (Ansala ym., 2014, s. 51.) Tulokset ovat hyvin samanlaiset Kilpi-Jakosen (2011) ja (2019) tutkimusten kanssa liittyen peruskoulun jälkeiseen koulutukseen. Tutkimustulosten mukaan ensimmäisen polven maahanmuuttajat Afrikasta ja Itä-Aasiasta jatkavat toisen asteen koulutuksessa harvemmin kuin muut maahanmuuttajaryhmät, kantaväestö tai ko. alueilta tulleiden maahanmuuttajien Suomessa syntyneet lapset.

Alhaisempi toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus koskee kuitenkin kaikkia maahanmuuttajaryhmiä, kun nuorten sosioekonomisen taustan eroja ei ole vakioitu. (Ansala, ym., 2014, s.51.) Vakioiminen tilastoaineistossa taas tarkoittaa kolmannen muuttujan mahdollista vaikutusta tulokseen, jotta nähdään, säilyykö vai häviääkö alun perin havaittu kahden muuttujan välinen yhteys? Tätä kutsutaan myös elaboraatioksi, jolloin esim. iän ja sukupuolen välistä yhteyttä tarkastellaan vielä kolmannen muuttujan yhteydessä. Jos kolmannen muuttujan vaikutusta ei havaita, voidaan kahden muuttujan välistä yhteyttä pitää validina. Vaikka toisen asteen tutkinnonuudistus tasoittaa tehokkaasti sosiaalisia eroja, aiempien ikäluokkien toisen asteen tutkinnon puuttuminen kasaa sosiaalisia ongelmia ja kasvattaa siten eroja eri väestöryhmien kesken lisää.

4.2 Maahanmuuttajien tulot ja terveys

Suomalainen, säännöllisin väliajoin tehtävä maahanmuuttajien terveyttä koskeva tutkimus (Castaneda ym., 2018). viittaa myös siihen, että terveyspalveluihin haakeutumisessa ja palveluiden saavutettavuudessa on lukuisia puutteita aikuisväestön maahanmuuttajissa, mutta myös lapsissa. Monet maahanmuuttajaryhmät

kertovat haastatteluaineistossa terveysongelmista, joihin terveydenhuoltojärjestelmämme ei ole kyennyt riittävästi vastaamaan. Pakolais- ja turvapaikanhakijataustaiset ryhmät raportoivat haastatteluissa traumatapahtumia sekä vakavia masennus- ja ahdistuneisuusoireita. Tulosten mukaan kuitenkin juuri tässä ryhmässä (ryhmä muu) esim. lasten lääkkeiden käyttö on vähäisintä. Lähtömaassa koetut, hoitamattomat sairaudet ja traumaattiset kokemukset, pakolaisleireillä vietetty aika ja heikot elinolot, vaaralliset ja usein epäinhimilliset matkaolot sekä turvapaikan hakijoille epävarmuus oleskeluluvan saamisesta tulomaassa, vaarantavat kaikki henkilön psyykkistä, mutta myös fyysistä terveyttä. (Castaneda, A. ym., 2018, s. 337.)

Traumaperäisen stressireaktion ja -häiriön Käypä hoito -suositus painottaa erityistä huomiota pakolais- ja turvapaikanhakijataustaisten maahanmuuttajien traumaattisiin sota- ja vainokokemuksiin. On myös mahdollista, että vähäisempi terveyspalveluiden käyttö johtuu vähäisemmästä terveystietämyksestä ja/tai heikosta palvelujärjestelmän tuntemuksesta. Myös Gissler ym. (2006, 118) ovat kiinnittäneet huomiota länsimaiden ulkopuolelta tulevien maahanmuuttajien vähäiseen terveyspalveluiden käyttöön suhteessa ryhmän tarpeisiin.

Maahanmuuttajien tulotaso vaihtelevat etnisyyden ja maahantulosityn mukaan. Ulkomaalaisten palkansaajien palkkaerot ovat merkittävät kantasuomalaisiin palkansaajiin verrattuna yleisimmissä ammateissa vuonna 2007 (Katainen, 2009). Elinoloihin liittyvä köyhyys, sekä pienituloisuus onkin vakava vaara terveydelle ja hyvinvoinnille. Pitkittyessään köyhyys vaikuttaa esimerkiksi niin, että asuinalueet eriytyvät asukkaiden varallisuuden ja/tai etnisyyden mukaan, jolloin palvelut niissä eivät ole laadultaan yhtä hyviä, kuin parempiosaisten kantaväestön asuinalueilla. Usein juuri näille alueille keskittyy köyhyyttä, huono-osaisuutta, poliittista voimattomuutta, työttömyyttä ja rikollisuutta. Suomessa tiedetään kantaväestöstä, että terveyserot ovat suurimmat juuri ylempiin ja alempiin sosioekonomisiin aseisiin kuuluvien välillä, mutta Suomesta ei ole vielä tietoa, miten etniset ja sosioekonomiset terveyserot liittyvät toisiinsa.

Muulla tehdyt tutkimukset viittaavat kuitenkin tuloksiin, jonka mukaan etniseen ryhmään kuulumisen itsessään heikentää maahanmuuttajien terveyttä

kumuloituvan syrjinnän mekanismien, stigman ja sosiaalisen deprivaaation kautta lapsuudesta asti (Nazroo, 2006). Pääasiallisesti ulkomaalaistaustaiset elävät yleensäkin huomattavasti useammin köyhyysriskissä ja heillä on alhaisempi tulo-taso verrattuna suomalaistaustaisiin. Vaikka köyhyyttä tarkasteltaessa otettaisiin-kin huomioon erilaisia tekijöitä, kuten esim. sukupuoleen, ikään, lasten lukumää-rään ja työmarkkina-asemaan liittyen, maahanmuuttajilla on edelleen heikommat mahdollisuudet nousta alimmasta tuloluokasta ylöspäin verrattuna suomalais-syntyisiin (Kazi, ym., 2019). Huolestuttavana voitaneen pitää Afrikasta ja Aasi-asta saapuneiden lasten hyvin korkeaa köyhyysastetta. Lapsiköyhyysriski ulko-maalaistaustaisilla, etenkin Afrikasta ja Aasiasta saapuneilla, on erittäin huoles-tuttava (Kazi, ym., 2019).

4.3 Kotoutuminen ja perhe

Nuoremmat ja terveimmät kykenevät elämään läpi raskaan maahanmuuttopro-cessin, mistä syystä suuri osa maahan juuri tulleista kokee olevansa terveitä (ter-veen siirtolaisen efekti). Ilmiötä kutsutaan epidemiologiseksi paradoksiksi. Osa maahanmuuttajista kokee olevansa varsin terveitä, vaikka heidän elinolonsa tu-lomaassa ovat heikot. Maassa asutun ajan pidentyessä heikkenee maahanmuut-tajien terveys kuitenkin suhteellisen vakavammin kuin vastaavan ikäisen kanta-väestön. Syynä on pidetty mm. akkulturaation epäonnistumista, jossa kantavä-estön kielitaidon, sosiaalisten suhteiden, tulevaisuuden orientaation sekä uuden kotimaan arvojen ja tapojen omaksumisen epäonnistumista. Kotoutuminen vaatii voimavaroja. Kotoutuminen vaatii muutosta ja sopeutumista uuteen tilanteeseen sekä maahan muuttaneelta ihmiseltä, että hänet vastaan ottavalta yhteisöltä sekä yhteiskunnalta. Sopeutuminen voi olla vaikeaa, jos lähtömaan tapahtumat ja sinne mahdollisesti jäänyt perhe ovat jatkuvasti mielessä. Myös perheenjäsenten eritahtinen kotoutuminen ja vanhempien ja lasten roolien sekoittuminen voivat tuoda jännitteitä ja ristiriitoja perhe-elämään. (Malin, 2011, s. 208.)

Lapset ja nuoret saattavat joutua asemaan, jossa he hoitavat perheen asioita ai-kuisenlailla. Lapsena maahan tullut tai Suomessa syntynyt voi altistua jo lapsesta pitäen kumuloituvalle syrjinnälle elämänsä eri alueilla, mikä on aina vakava

pitkäkestoinen vaara lapsen ja tulevan aikuisen terveydelle ja hyvinvoinnille. Tulomaassa monialaista ja pitkittynyttä stressiä voivat aiheuttaa erilaiset kielteiset elämäntapahtumat ja elämänmuutokset, kuten sosiaalisen aseman menetys, työttömyys, syrjinnän kokeminen, rasistisen väkivallan uhka, vihamielinen ympäristö ja perheongelmat. Suomessa on todettu maahanmuuttajien kokevan paljon eri elämän alueilla tapahtuvaa syrjinnän aiheuttamaa stressiä. (Jasinskaja-Lahti, 2002.) Stressi taas on tärkeä depressioita aiheuttava tai laukaiseva tekijä riippumatta etnisyydestä.

Ylipäätään tutkimustulosten perusteella maahanmuuttajaväestö käyttää niin perusterveydenhuollon kuin erikoissairaanhoidon palveluita kantaväestöä vähemmän. Ikävakiointunakin maahanmuuttajista aiheutuu vähemmän terveydenhuollon kustannuksia kuin kantaväestöstä. (Jasinskaja-Lahti, 2002.) Turvapaikanhakijoiden kohdalla mahdollisuudet riittäviin terveyspalveluihin ovat vähäiset, sillä vastaanottolaki määrittelee sosiaali- ja terveyspalvelut varsin rajallisiksi (L 746/2011).

Maahanmuuttajien terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavat tavanomaisten sosiaalisten tekijöiden, kuten elinolojen, iän, sukupuolen, siviilisäädyn, sosiaalisen tuen, elintapojen ja palveluiden toimivuuden, lisäksi erityiset maahan muuttamiseen liittyvät tekijät. Näitä ovat muun muassa tulijan laillinen asema tulomaassa, kenen kanssa hän muutti maahan (yksin, perheen kanssa), hänen ikänsä maahan tullessa, sekä lähtömaan yhteiskunta- ja elinolot mukaan lukien sukupuolijärjestelmä, joka määrittää naisen sosiaalista asemaa (Malin, 2011, s. 202). On myös muita, erityisiä hyvinvointitekijöitä, jotka vaikuttavat kokemukseen kotoutumisesta. Näitä tekijöitä ovat mm. ennen ja jälkeen maahanmuuttoa koetut vakavat negatiiviset elämäntapahtumat, elinolot tulomassa sekä etnisyyteen ja muihin tekijöihin (uskonto, sosiaaliluokka, pukeutuminen) perustuvat syrjintä- ja väkivalta-kokemukset tulomaassa (Malin, 2011, s. 202–203).

Riittävän hyvien elinolojen ja elämän saavuttaminen uudessa kotimaassa edellyttää maahanmuuttajalta tarpeeksi terveyttä toimia uudessa ympäristössä, työmahdollisuuksia, koulutusta, motivaatiota ja mahdollisuuksia oppia suomen kieltä sekä aktiivista toimijuutta mahdollisesti kielteisessä asenneilmapiirissä.

5 SEURAKUNNAT JA ULKOMAALAISTYÖ

Seurakunnat tekevät ympäri Suomea merkittävää monikulttuurista ja kansainvälistä työtä. Colourful Espoo on yksi monista monikulttuurisuutta ja kansainvälisyyttä edistävästä projekteista. Colourful Espoon tapahtumissa puhutaan useita kieliä ja tavataan eri kulttuureista tulevia ihmisiä. Tapahtumissa puhutaan elämästä ja uskosta yleensä. Osa tapahtumista on jumalanpalveluksia ja osa on yhteistä tekemistä. Colourful leirit ovat erityisesti nuorille suunnattuja tapahtumia, joissa kirkon nuorisotyöntekijät yhdessä maahanmuuttajanuorten kanssa murtaavat perinteistä me ja ne – muuria. Leirille voi osallistua taustasta ja uskonnosta riippumatta. Leirillä tehdään yhdessä asioita mm. soudellaan, saunotaan ja tanssitaan. Leireillä vieraillee myös asiantuntijoita puhumassa mm. laeista, yhteiskunnan tasa-arvosta, seksuaalisen kanssakäymisen ikärajoista. Kaikissa tapahtumissa on kuitenkin myös kristillinen hartaus, johon osallistuminen on vapaaehtoista. Colourful Espoon tapahtumiin ovat tervetulleita kaikki ja kaikenlaiset monikulttuurisuudesta ja kansainvälisyydestä kiinnostuneet ihmiset. (Colourful Espoo, 2022.)

Diakonia-ammattikorkeakoulussa kirkon nuorisotyönohjaajan tutkinnon suorittanut henkilö on kristillisen kasvatuksen asiantuntija, joka osaa toimia seurakunnassa ja yhteiskunnassa syrjäytymistä, huono-osaisuutta ja epätasa-arvoa vastaan. Koulutusalan valintani vuoksi näen tärkeäksi tuoda esille kirkon ja seurakunnan työn maahanmuuttajien ja erityisesti syrjäytyneiden maahantulijoiden auttamiseksi. Kutsumus sanana koskettaa kaikkia suhteitamme toisiin ihmisiin riippumatta henkilön uskonnollisesta vakaumuksesta tai sen puuttumisesta. Kirkko on myös turvapaikka. Periaate on hyvin vanha, sillä siitä on viitteitä jo Vanhassa testamentissa. Lähtökohtana on lähimmäisenrakkaus, jonka mukaan kristittyinä velvollisuutemme on auttaa. Kirkko tukee haavoittuvaisessa asemassa olevia maahantulijoita mm. tarjoamalla hätämajoitusta, ruokaa ja psykososiaalista tukea (Suomen ev.lut. kirkko. Pakolaiset ja turvapaikanhakijat). Seurakunnissa tarjotaan apua myös nk. paperittomille henkilöille. Paperittomuutta ei ole määritelty Suomen laeissa tai asetuksissa, sillä paperittomia koskevaa erillistä

lainsäädäntöä ei ole. Paperiton on siten henkilö, joka elää Suomessa vailla laillista oleskeluoikeutta.

5.1 Seurakuntien Ankkuritoiminta

Uskonnon harjoittaminen ja hengellinen yhteys toisiin ihmisiin voi tarjota selviytymiskeinon vaikeissa tilanteissa ja lisätä hyvinvointia. Seurakunnat ovat tehneet merkittävää maahanmuuttajien kotouttamistyötä. Kirkko on kaikkien apua tarvitsevien puolella, eikä ihmisen auttaminen riko lakia. Seurakunnat tukevat maahanmuuttajien kotoutumista ottamalla maahanmuuttajat mukaan aktiivisiksi toimijoiksi. Kotoutumista tukevat erilaiset ryhmät, joissa voi oppia kieltä ja tutustua suomalaisiin ja suomalaisiin yhteisöihin seurakunnan jäsenien kautta. Ei riitä, että kunta tuottaa maahanmuuttajille kotouttavia palveluita, tarvitaan myös mukaan ottamista yhteisön arkeen, osallistamista ja osallisuuden kokemuksia.

Seurakunnat ovat omaksuneet Ankkuritoiminnan osaksi myös kirkon nuorisotyötä. Seurakuntien Ankkuritoiminta tuo myös maahanmuuttajille ja heidän perheilleen mahdollisuuden tukeen tilanteessa, jossa nuori oireilee rikollisuudella. Ankkuritoiminta kohdistuu ennaltaehkäisevästi ja varhaisessa vaiheessa lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja erityisesti rikosten ehkäisyyn. Ankkuritoiminta toteutetaan poliisin ja muiden ammattialojen edustajien kanssa. Nuorten hyvinvointi muodostuu nuoren itsensä ja ympäristön tuottamista moniulotteisista asioista, jolla voi olla välittömät tai välilliset seuraukset nuoren nykyiseen ja tulevaan elämään ja hyvinvointiin. Ne voivat äärimmillään johtaa rikoksiin ja radikalisoitumiseen. (Airaksinen ym., 2019, s.12.)

Ankkuri-mallin tavoitteena on puuttua nuorten rikoksentekijöiden toimintaan jo ennen kuin rikoskierre ehtii muodostua. Ankkuri-mallilla ehkäistään myös lähi- suhde- ja perheväkivaltaa puuttumalla tapauksiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä ohjaamalla väkivallan osapuolet avun piiriin. Ankkuri-toiminnalla on tuettu myös radikalisoituneita nuoria ja Suomeen palanneiden kriisialueilla olleiden nuorten kotouttamista. Malli auttaa katkaisemaan rikoskierteen ja ehkäisemään syrjäytymistä. Ankkuri-malli hyödyntää myös eri viranomaisten osaamista

ja samalla tehostaa kaikkien viranomaisten omien tehtävien suorittamista. (Airaksinen ym., 2019, s. 62.) Tuusulan seurakunnassa on saavutettu hyviä tuloksia Ankkuritoiminnalla. Usein erityisesti vanhemmat jäävät vaille supportiivista keskustelutukea silloin, kun lapsi tai nuori oireilee rikollisuudella tai idealisoi rikollisuutta ja rikollista käyttäytymistä. Ankkuritoiminta on tuki myös maahanmuuttajataustaisille perheille ja erityisen tärkeää on vuoropuhelun käyminen muiden uskontojen edustajien kanssa.

5.2 Spiritualiteetti

Uskonnon yhteydessä voidaan puhua myös spiritualiteetista. Sana 'spiritualite' tarkoitti välitöntä sisäistä tietoa jumalisesta tai yliluonnollisesta todellisuudesta (Raunio, 2003, s.13). Spiritualiteetin määrittelemisen on kuitenkin vaikeaa, koska se kuuluu niihin käsitteisiin, joiden merkitys vaikuttaa ilmeiseltä, kunnes se pitäisi määritellä (Kotila, 2003, s. 13). Spiritualiteetti voidaan kuitenkin käsittää uskonnon, terveyden ja hyvinvoinnin yhteydessä tekijäksi, jolla on merkitystä paperittoman ihmisen elämässä. Uskonnollisuus nousee ihmisen kaipauksesta löytää elämälleen merkitys. Kaipaus on yhteinen ja erillinen uskonnosta riippumatta. Ihminen etsii vastauksia ja turvaa peruskysymyksien äärellä Jumalalta tai muusta korkeimmasta voimasta. (Ahonen, 2009, s.165.) Uskonto antaa päämäärän ihmisen olemassaololle, sillä uskonnollinen ihminen on riippuvainen jostakin itseään suuremmasta, absoluuttisesta Jumalasta. (Aalto & Hanhirona, 2009, s. 13.)

Henkisyys taas liittyy ihmisen johonkin ihmisen yläpuolella olevaan, josta hänellä on mielikuva ja jonka olemassaolosta hänellä on sisäinen kokemus. Henkisyys on uskonnollisuutta laajempi käsite, eikä se edellytä uskoa jonkin kirkkokunnan jumalaan. Henkisyyden ytimessä on yhteyden käsite, joka voi tarkoittaa yhteyttä jumaluuteen, muihin ihmisiin, yhteiskuntaan luontoon. Henkisyys on myös toivoa, yhteyttä, rakkauden, rauhan ja tuen kokemuksia. (Nissinen, 2012, s. 222–223.) Paperittomalle henkilölle tarjottava tuki voi olla sielunhoidollista keskustelua. Sielunhoito on keskustelutukea, jonka perustana on kristillinen lähimmäisenrakkaus (Suomen ev.lut. kirkko. Sielunhoito). Sielunhoidollisessa keskustelussa voidaan käsitellä sekä uskoon että muuhun elämään liittyviä asioita. Tavoitteena on tukea

lähimmäistä niin, että hän saisi luottamusta omiin kykyihinsä ja selviytymiseensä. (Suomen ev.lut. kirkko. Sielunhoito.)

5.3 Ristin suojassa

Ristin suojassa -diakoniaprojekti oli pääkaupunkiseudun yksi merkittävimmistä diakoniaprojekteista, joka pyrki vastaamaan paperittomien asiakkaiden palvelun tarpeeseen pääkaupunkiseudulla. Projektissa kartoitettiin paperittomien yhteiskunnallista tilannetta ja sillä oli useampia painopisteitä. Paperittomien hätämajoituksessa oli 14 asiakasta Hermannin diakonialalossa. Asunnottomuus yhdistettynä puutteellisiin sosiaali- ja terveystalouteihin altistaa paperittoman monenlaiselle hyväksikäytölle. Projekti toteutettiin erityisdiakonian yksikössä, jonka toiminta oli verkostoitunut mm. Helsingin kaupungin, STEA:n, Vivo ry:n, Diakoniamattikorkeakoulun, Suomen Punainen Ristin, Sininauhasäätiön ja Pakolaisneuvonnan kanssa (Ristin suojassa -hankkeen loppuraportti, 2020.) Asiakkaaseen keskittyvä projekti pyrki tukemaan ja ohjaamaan niihin palveluihin, joihin paperittomilla on mahdollista päästä. Projektin tuloksen oli päiväkeskus Mosaiikki, jossa tehtiin asiakastyötä- ja ohjausta yhteistyönä Sininauhasäätiön ja Suomen Punaisen Ristin kanssa.

Päiväkeskus Mosaiikissa asiakkaat saivat oikeudellista neuvontaa mm. perheen yhdistämisprosessiin liittyviin käytäntöihin ja lakeihin. Mosaiikissa on kuusi työntekijää ja sekä vapaaehtoisia erilaisissa tehtävissä. Asiakkailla on mahdollisuus saada neuvontaa, tukea viranomaisasioiden, psykososiaalista keskustelutukea, neuvontaa, lakiapua, sekä opiskella suomea ja englantia. Diakoniaprojektissa toteutettiin myös vaikuttamistyöhön liittyviä toimia mm. koulutuspäiviä, joissa seurakuntayhtymän ja seurakuntien työntekijät saivat arvokasta tietoa liittyen paperittomuuteen ja paperittomien palveluista sekä, mahdollistettiin opintokäyntejä kiinnostuneille ja opiskelijoiden harjoitteluja paperittomien asiakkaiden kanssa. Ristin suojassa -projektin työntekijät ovat pitäneet esitelmiä ja puheenvuoroja paperittomuudesta. Projektin työntekijät ovat järjestäneet koulutuspäiviä Helsingin seurakuntayhtymän työntekijöille, seurakuntien työntekijöille sekä verkostoyhteistyökumppaneille. Vaikutustyöhön kuului myös tukea seurakuntien

diakoniatyöntekijöitä paperittomien auttamisessa ja kohtaamisessa. (Ristin suojassa -hankkeen loppuraportti 2020.)

6 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TARKOITUS

Opinnäytetyn tarkoituksena on tutkia ja selvittää niitä mahdollisia puutteita ja tekijöitä kotoutumisessa, jotka ovat vaikuttaneet maahanmuuttajien rikollisuuteen ajautumiseen. Tavoitteena on tuoda esiin erityisesti ne tekijät ja vaikuttimet, joihin suomalainen yhteiskunta voi vaikuttaa, jotta maahanmuuttajien kotoutuminen ja yhteiskuntaan integroituminen onnistuisi. Pysin myös tällä opinnäytetyöllä hahmottamaan muutamia maahanmuuttajien rikollisuuteen ajavista, erityisistä mekanismeista ja niiden vaikutuksista ihmisten elämään. Tutkimuspohjaisella tiedolla voidaan parantaa myös poliisin ymmärrystä asiakaskuntaansa eli kansalaisia ja muita Suomessa asuvia sekä oleskelevia henkilöitä kohtaan.

Tässä opinnäytetyössä keskeisimmät tutkimuskysymykset ovat:

- 1 Mitä sosiaali- ja terveystalveluja ja työllistymistä /koulutusta tukevia palveluja maahan tullut henkilö on saanut?
- 2 Miten sosiaali- ja terveystalveluja ja työllistymistä /koulutusta tukevia palveluja mahdollinen puuttuminen tai puutteellinen toteutuminen on vaikuttanut rikollisuuteen ajautumiseen?
- 3 Miten perheyhteyden puuttuminen on mahdollisesti vaikuttanut rikollisuuteen ajautumiseen?
- 4 Miten toimeentulovaikeudet ja köyhyys ovat vaikuttaneet rikollisuuteen ajautumiseen?

7 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ JA TYÖELÄMÄKUMPPANI

Työelämäkumppanina opinnäytetyössäni toimii Rikosseuraamuslaitos. Rikosseuraamuslaitoksen keskeisenä tavoitteena on vaikuttaa uusintarikollisuuden vähentämiseen ja rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymiskehityksen katkaisemiseen. Rikosseuraamusalan ammattilaisen työn tavoitteena on hyvinvoinnin ja osallisuuden sekä toimintakykyisyyden tukeminen. Myös rikoksettoman elämäntavan ja yhteiskuntaan kiinnittymisen edistäminen ovat osa tätä työtä.

Yhdyskuntaseuraamustyön lasketaan alkaneen vuonna 1869, kun Suomen Wankeusyhdistys – Fängelseföreningen i Finland perustettiin. Tuolloin vankilasta vapautuneita tuettiin kristillisessä hengessä, vapaaehtoisvoimin. Toiminta keskityi alussa Helsinkiin, mutta yhdistyksen toiminnan alkamisen jälkeen Suomeen perustettiin haaratoimikuntia kaikkiin niihin kuntiin, joissa sijaitti vankila. Vapaaehtoisten tehtäviin kuului vankilakäyntien lisäksi muun muassa työpaikan etsiminen vapautuville. (Voigt-Airaksinen, 2021.)

Rikosseuraamuslaitos vastaa myös vapaudessa suoritettavien seuraamusten täytäntöönpanosta. Vapaudessa suoritettavia seuraamuksia voivat olla yhdyskuntapalvelu, ehdollinen vankeus valvonnalla, nuorisorangaistus, ehdonalainen vapauden valvonnalla tai valvontarangaistus. Rikosseuraamuslaitos on oikeusministeriön alaisuudessa toimiva vankeusrangaistusten ja erilaisten yhdyskuntaseuraamusten, koevapauden ja vankeuden jälkeen tapahtuvien toimien täytäntöönpanoviranomainen ympäri Suomea ja sen tavoitteena on omalta osaltaan ehkäistä uusintarikollisuutta ja lisätä yhteiskunnan turvallisuutta. Rikosseuraamuslaitoksen toiminta on säädetty laissa (L 953/2009). Tutkimusympäristö tässä opinnäytetyössä oli kaksi Suomen yhdyskuntaseuraamustoimistoa. Työelämäkumppanina ja opinnäytetyön ohjaajana toimi Rikosseuraamuslaitoksen edustaja. Opinnäytetyön ohjaaja tarkasti tutkimussuunnitelmani ja kommentoi sen sekä esitti rekrytointikirjeen ehdonalaisvalvontatiimille, joka rekrytoi haastateltavia. Opinnäytetyöni tulokset julkaisen esittelemällä tulokset Rikosseuraamuslaitoksen ulkomaalaistiimille.

8 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

8.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Tutkimusaineiston keräsin teemahaastatteluin. Valitsin teemahaastattelun tiedonkeruumenetelmäksi, sillä se on joustava ja luotettava tutkimusmenetelmä ja on sovellettavissa useisiin eri tutkimustarkoituksiin. Teemahaastattelu on kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä, jolla pyritään selvittämään haaste, ongelma tai kausaalisiteetti. Se tuo esiin vastauksia, joita ei välttämättä kvantitatiivisessa tutkimuksessa pystytä luotettavasti käsittelemään. Teemahaastattelu on yksi yleisimmin käytetyistä tutkimusmenetelmistä, sillä se sopii moniin tutkimus- ja edelleen kehittämistehtäviin ja sen avulla saa kerättyä helposti ja nopeasti tarkempaakin tietoa tutkittavasta asiasta. Opinnäytetyössäni teemahaastattelun valinnan perusteeksi nousi myös se, että menetelmänä se ei ole sidoksissa haastattelukertojen määrään ja se antaa haastateltavalle vapauden valita, kuinka syvällisesti aihetta käsitellään. Teemahaastattelu etenee eri teemojen varassa ja tuo esiin sen, mikä haastattelussa on oleellista. (Hirsjärvi & Hurme 2014, s. 34, s. 47–48.) Haastattelun tehtävänä tutkimustyössä on myös aiheen jo aiemmin tutkimuksellisin keinoin saadun tiedon syventäminen.

Kvantitatiivisen tutkimuksen pyrkimys on esittää vastaajajoukko edustamaan tietyn ryhmän näkemystä. Teemahaastattelussa pyrkimyksenäni oli taas tuoda esiin ne tekijät, jotka ovat johtaneet haastateltavan rikollisuuteen ja pureutua siten syvemmälle aiheen problematiikkaan. Haastattelun tehtävä oli tuottaa haastateltavan ajatuksia, käsityksiä, kokemuksia ja tunteita rikokseen ajautumisen syistä. Työssäni halusin korostaa sitä, että haastateltava on subjekti, joka saa vapaasti tuoda esille itseään koskevia asioita. Teemahaastattelun etuna on myös se, että eri teemojen kautta tulee käsitellyksi jokaisen haastateltavan kohdalla suunnitteen samat asiat, mutta haastateltavalla on mahdollisuus vaikuttaa asioiden luontevaan käsittelyjärjestykseen ja sisällön tuottamisen tapaan.

8.2 Aineiston keruu

Haastatteluihin liittyy aina tuomitun omat kokemukset tekoon ja tuomioon liittyvästä häpeästä. Haastattelut eivät ole pelkästään aineiston keruuta, vaan ne sisältävät keskustelua ja pohdintaa myös tässä tilanteessa mahdollisesti tuntemattomaksi jääneen uhrin asemasta. Aineistossa on mukana myös tekijän koko elämän historia, perhe ja sukulaiset, joten analyysi edellyttää tarkkarajaisuutta. Aineiston keruussa, käsittelyssä ja analyysivaiheessa kiinnitin erityisesti huomiota luottamuksellisuuteen, salassa pidettävien tietojen turvallisuusriskiin ja aineiston tietoturvaan.

Tutkimus on rajattu koskemaan maahanmuuttajataustaisia miehiä, jotka ovat suorittaneet rangaistustaan suljetussa vankilassa. Tutkimus kohdistuu siis sellaisiin asiakkaisiin, jotka ovat syntyneet Suomen ulkopuolella, mutta ovat asuneet Suomessa jo jonkin aikaa ennen pidätystään. Tutkittavien ulkopuolelle jäävät ulkomaalaiset, joilla ei ole asuinhistoriaa Suomessa.

Rikosseuraamusasiakkaat haastattelin ensiksi puhelimitse, jossa selvitin vastaajan sopivuutta informanttina. Tämän jälkeen sovin tapaamisen kirjastoon, jossa tein haastattelun ja kirjoitin henkilön vastauksen. En nauhoittanut haastatteluja, sillä halusin vastaajien voivan puhua vapaasti tilanteestaan. Kaikkiaan tein kaksi haastattelua näillä tapaamisilla. Yhden haastateltavan kohdalla päädyin tekemään vain puhelinhaastattelun. Hänen haastattelunsa kommentteja ei myöskään ole tuotu tähän opinnäytetyöhön. Haastattelun analyysi kuitenkin sisältyy tuloksiin. Haastattelin rikosseuraamustyöntekijöitä puhelimitse ja toimitin heille keskustelurungon etukäteen sähköpostilla.

8.2 Analyysin vaiheet

Teemahaastattelujen jälkeen litteroin haastattelun. Litteroinnin avulla sain aineisto muotoon, jota koodasin teemoittain. Litteroinnin tarkkuudesta ei ole yhtä selkeää ohjetta. Hirsjärven & Hurmeen (2014, s. 138) mukaan on vaikeaa antaa yhtä selkeää ohjetta aineiston litteroinnin tarkkuudesta. Oleellista on kuitenkin

aineistoon tutustuminen. Litteroitua aineistoa tarkastellessa arvioin huolellisesti, mitkä haastattelun alueet vastaavat tutkimuskysymyksiin.

Sisällönanalyysi on menetelmä, jolla voidaan analysoida haastatteluja systemaattisesti ja objektiivisesti. Sarajärven (2009, s. 93) mukaan sisällön analyysiä voidaan pitää myös metodina, mutta myös teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Sisällönanalyysi voidaan tehdä teoriaa ohjaavasti tai aineisto- tai teorialähtöisesti. Sisällönanalyysissä voidaan käyttää myös jakoa induktiivisesta ja deduktiivisesta analyysistä. Induktiivisella analyysillä tarkoitetaan päättelylogiikkaa, jossa yksittäistapauksista tai yksittäishaastattelusta tehdään yleistyksiä ja jossa johtopäätökset eivät kuitenkaan sisälly lähtöoletuksiin tai lähtöhypoteesiin.

Deduktiivinen päättely on riippuvaista lähtöoletuksista tässä tapauksesta siis koutoutumisen epäonnistumisesta ja sen seurauksesta rikollisuuteen ajautumiseen. Deduktiivisessa päättelyssä testataan, miten yksittäistapaukset täyttävät teorian. Tämä jaottelu on Tuomen ja Sarajärven (2009, s. 95) mukaan kuitenkin ongelmallinen, koska puhtaan induktion mahdollisuus on kyseenalaista ja koska siinä ei huomioida kolmatta tieteellisen päättelyn logiikkaa eli abduktiivista päättelyä. Abduktiivisessa päättelyssä teorianmuodostus on mahdollista silloin, kun havaintojen tekoon liittyy jokin johtoajatus tai hypoteesi (Alasuutari, 1994). Aineistolähtöistä sisällönanalyysiä voidaan luonnehtia induktiiviseksi, teoriaohjaavaa abduktiiviseksi ja teorialähtöistä deduktiiviseksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, s. 96–98).

Tutkimusta ohjaavat tekijät, kuten tutkimusongelma, vaikuttavat valintaan näiden analyysimenetelmien välillä. Teorialähtöinen ja teoriaohjaava sisällönanalyysi noudattaa samoja pääperiaatteita kuin aineistolähtöinen. Suurin ero on kuitenkin abstrahoinnissa. Teorialähtöisessä ja teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä analyysin luokittelu perustuu johonkin teoriaan tai käsitejärjestelmään. Teoriasta tai käsitejärjestelmästä muodostetaan analyysirunko, joka ohjaa analyysiä. Aineistosta poimitaan niitä asioita, jotka kuuluvat runkoon mutta joissakin tapauksissa myös niitä, jotka eivät kuulu. Analyysirunko voi olla hyvin väljä tai strukturoitu.

Teoriaohjaavassa analyysissä teoriasta nousevat teemat ohjaavat analyysiä. Teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee aineiston ehdoilla kuten aineistolähtöinenkin sisällönanalyysi. Analysoin aineistoni teoriaohjaavaa sisällönanalyysia käyttäen, koska opinnäytetyöni pohjalla on tutkimustietoa, joka tukee hypoteesiani, jonka mukaan sosiaali- ja terveystalvelujen huono saatavuus, työllisyys- ja koulutustalvelujen vähäisyys, sekä perheyhteyden puuttuminen vaikuttavat rikollisuuteen ajautumiseen. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa teoreettiset käsitteet tuodaan esiin valmiina, ilmiöstä siten jo tiedettyinä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, s.117.) Tulkitsin siis haastatteluistani esiin nousevia merkityksiä huomioiden erityisesti myös aiemmat aiheesta tehdyt tutkimukset.

9 INTEGRATIO JA RIKOLLISUUS

9.1 Ulkopuolisuus ja rasismikokemukset

Ulkopuolisuus linkittyi rikosseuraamusasiakkaiden mielestä työttömyyteen. Toimeentulottomuus johti monella tapaa ulkopuolisuuteen: työyhteisön menettämiseen, harrastuksen ja yhteisöllisen toiminnan menettämiseen. Rikosseuraamustyöntekijöiden näkemyksen mukaan ulkopuolisuus liittyi yhteiskuntaan osallistumisen ja valtaistumisen puuttumiseen. Rikosseuraamusasiakkaat kertoivat vähäisistä suhteistaan suomalaisiin ja suomalaisiin yhteisöihin. Rasistisia kommentteja, vihapuhetta tai rasistista väkivaltaa ei juurikaan tuotu esille, mutta instituutioiden tasolla koettiin epätasa-arvoa, joka koettiin johtuvaksi ulkomaalaisuudesta.

Suomen kielen oppiminen, koulutus, sekä työ - tai harjoittelupaikan saaminen rakentavat maahanmuuttajalle uusia ihmishuhdeverkostoja ja kiinnittävät heitä suomalaiseen yhteiskuntaan. Näiden puuttuminen tuottaa taas vierauden, ulkopuolisuuden ja yksinäisyyden tunteita maahanmuuttajissa. Tutkimukset nuorten rasismikokemuksista osoittavat, että nuorten ongelmat, jotka liittyvät rasistisiin

kokemuksiin, jäävät helposti yksityisiksi asioiksi, arjen hiljaiseksi tiedoksi. (Ras-tas, 2007.)

En ole kokenut fyysistä väkivaltaa tai suoranaista väkivallan uhkaa, mutta olen varonut tilanteita ja paikkoja, jossa voisi tulla ongelmia. Tavallaan väkivallanuhka tai rasismipelko on leijunut koko ajan päällä. Olen kokenut uhkaa jotenkin tällä tavalla kuvattuna. Rikosseu-raamusiasiakas 1

Ulkomaalaisten ryhmät voivat myös muuttua ulkoisten tekijöiden vuoksi. Heiken-tynyt itsetunto ja vieraantuminen ja sosiaalinen eristäytyminen yhteisöstä ja yh-teiskunnasta heikentää itsehallintaan ja yhteisöjen normeihin sitoutumista. Maa-hanmuutto irrottaa nuoria miehiä lähtömaan sosiaalisista verkostoista ja yhtei-söistä on prosessi, joka sosiaalisen kontrollin teorian mukaan kohottaa rikosalt-tiutta. Tulomaassa ennakkoluulot vaikeuttavat maahanmuuttajien pääsyä sellais-ten instituutioiden piiriin, joista hohkaa sosiaalista kontrollia yksilöihin. Sosiaali-sen kontrollin tärkeyttä korostavat selitysmallit pohjautuvat Travis Hirschin (1969) sosiaalisen kontrollin teoriaan.

Rikosseuraamustyöntekijän näkökulmasta viesti on ollut se, että henkilön on ollut vaikea päästä mihinkään yhteisöön sisään. Rikos-seuraamustyöntekijä 1

Yksinäisiä ovat ja eivät ole pääse mukaan suomalaisiin yhteisöihin. Ovat sanoittaneet kokemuksia rasismista. Ei ole verkostoja, joihin kiinnittyä. Lopulta henkilö on kyynistynyt. Lapsuudesta asti on saat-tanut kokea rasismia ja sitä kautta kokea erilaisuutta. Tämä luo kas-vualustan siirtymiselle joukkoon, jossa tehdään rikoksia. Rikosseuraa-mustyöntekijä 2

Ehyet siteet ympäröiviin yhteisöihin tuottavat sosiaalista kontrollia, joka vähentää yksilön herkkyyttä syyllistyä rikoksiin. Yhteisöllisten siteiden löyhtyminen tai kat-keaminen, joka usein tarkoittaa myös perheyhteyden katkeamista, taas heiken-tää sosiaalista kontrollia, mikä altistaa rikoskäyttäytymiselle (Hirschi, 1969, s.16–26). Epävirallisen sosiaalisen kontrollin määrällä on selitetty, sekä tiettyjen maa-hanmuuttajaryhmien jäsenten kantaväestöä matalampaa rikostasoa (maahan-muuttajayhteisöissä on tiiviit sosiaaliset siteet), että korkeampaa rikostasoa

(maahanmuuttajilla on heikot sosiaaliset siteet, koska suuri osa sosiaalisista kontakteista katkeaa maahanmuuton yhteydessä). (Ousey & Kubrin, 2009.)

9.2 Terveys

Rikosseuraamustyöntekijöiden haastatteluissa korostui erityisesti se, että henkilöt eivät olleet tietoisia palveluista, joita heillä olisi ollut mahdollista saada. Useimmat ulkomaalaiset rikosseuraamusasiakkaat ovat kertoneet rikosseuraamustyöntekijöille tehneensä kahta tai jopa kolmea työtä, jotta saisivat kokoon rahaa, jonka lähettävät lähtömaan perheelle. Vähäinen tieto sairausajan palkasta ja työterveyshuollosta, sekä työpaikan menettämisen pelko, ajavat tekemään työtä myös sairaana.

Suomen lääkärilehdessä (12–13/2016) julkaistun tutkimusartikkelin mukaan lähes kaikista tutkituista maahanmuuttajaryhmistä sekä miehet että naiset olivat käyneet sairaalan poliklinikalla harvemmin kuin koko väestö. Kaikissa maahanmuuttajaryhmissä ansiotyötä tekevät olivat niin ikään käyneet harvemmin työterveyslääkärin vastaanotolla kuin koko väestö. Maahanmuuttajat hakevat myös muuta väestöä vähemmän kuntoutusta ja fysioterapiapalveluita. Tutkimustulokset viittaavat siis siihen, että maahanmuuttajat voivat käyttää tarpeisiinsa nähden liian vähän terveystalouksia. Henkilö on saattanut kokea, ettei ole saanut perusterveydenhuollosta tarvitsemaansa apua, joka johtaa palvelujen käyttämättömyyteen tai niiden epätarkoituksenmukaiseen käyttöön.

Suomalaisessa terveydenhuollossa paperittoman asemaan voi päätyä monta reittiä pitkin. Asiakkaan maassa olon luokitus voi muuttua nopeasti esim. oleskeluluvan saamisen tai epäämisen myötä. Terveystalouksien mukaan kaikilla Suomessa oleskelevilla, myös paperittomilla, on oikeus kiireelliseen hoitoon, jonka he maksavat kokonaan itse. Perustuslain mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Tähän lainkohtaan sisältyy oikeus välttämättömiin terveystalouksien palveluihin, mikä käsitteenä on laajemmin tulkittavissa, kuin terveydenhuoltolaissa tarkoitettu kiireellinen hoito. Kiireellinen hoito sekoitetaan

usein päivystykselliseen hoitoon. Ne eivät kuitenkaan aina ole sama asia. Vaikka päivystyksessä annettava hoito onkin kiireellistä, kaikkea terveydenhuoltolain tarkoittamaa kiireellistä hoitoa ei välttämättä saa päivystyspoliklinikalla. Kun päivystyspoliklinikan sisäänpääsykriteerit eivät täyty (raskaana olevan HIV, vastasyntyneen huono paino, hammasperäinen infektio), kiireellinenkin hoito voi paperittomalta jäädä saamatta kokonaan, koska terveydenhuoltoon ei pääse muuta reittiä.

Haastateltavat kertoivat tilanteista, jossa olisivat tarvinneet välitöntä lääkäriin pääsyä. Termit kiireellinen, päivystyksellinen, perusterveydenhuolto ei kuitenkaan aina avaudu ulkomaalaiselle ja usein kyltit, ohjeet, infopisteen tiedot ovat kirjoitettu vain suomeksi ja ruotsiksi. Akuutit terveysongelmat olivat muuttuneet haastateltavilla kroonisiksi sairauksiksi ja hammasperäiset infektiot ovat jääneet hoitamatta. Allergiat ja ihottumat, pienet haavat, venähdykset ja vastaavat olivat jääneet täysin hoitoa vaille.

Vastaanottokeskuksessa minulle selvisi, että minulla ei ole mahdollista päästä suomalaiseen perusterveydenhuoltoon. Vastaanottokeskuksessa oli kylläkin sairaanhoitajien vastaanotto. Minulla on useita Irakissa tulleita palovammoja, jotka olivat suhteellisen hyvin parantuneita. Iho olisi tarvinnut kuitenkin lääkärin seuranta ja myös jonkin asteiselle fysioterapialle olisi ollut tarvetta. En ole päässyt Suomessa lääkärille iho-ongelmien kanssa. Keskustelut sairaanhoitajan kanssa on ollut hyviä, mutta joskus minusta tuntui, että iho-ongelmieni kanssa suomalaisen sairaanhoitajan kielitaito ei ollut sillä tasolla, että olisi ymmärtänyt ongelmaani riittävästi. Minulle kerrottiin, että minulla on oikeus kiireelliseen hoitoon, mutta sairaanhoitajan näkemyksen mukaan sille ei nyt ollut tarvetta tai mahdollisuutta. Ei se hänen syytänsä ollut (sairaanhoitajan). Hän varmasti luki lakia ja sääntöjä oikein. Se oli kuitenkin se ensimmäinen toivottomuuden kokemus, kun koin että minua ei kuultu tai ymmärretty. Rikosseuraamusasiakas 1

Asiakkailla ei todellakaan ole tietoa, mistä saada terveystalvveluja. Karkotuspäätöksen saanut henkilö ei tiedä, mihin palveluihin pääsee, vaikka tarve lääkärille on ilmeinen. Ensimmäiset, riittävät terveystalvvelut saattavat tulla vasta vankilassa. On selvä, että puutteellisesti saadut tai kokonaan saamatta jääneet terveystalvvelut ovat vaikuttaneet rikollisuuteen ajautumiseen. Epätoivoset ihmiset tekevät epätoivoisia tekoja. Rikosseuraamustyöntekijä 1

Asiakas on kertonut terveystalvvelmista ja olen ryhtynyt selvittämään, mistä asiakas voisi niitä saada. Sitten on selvinnyt, että asiakkaalla

olisi ollut oikeus saada näitä palveluja, mutta palveluverkoston huono tuntemus, kielitaidottomuus jne. on ollut este terveyspalvelujen saamiselle. Rikosseuraamustyöntekijä 2

Meidän tehtävä on toteuttaa tavoite, jonka Rikosseuraamuslaitos on meille asettanut. Ulkomaalaisten kohdalla tehtävässä on myös sellaista, jonka olettaa kuuluvan automaattisesti sosiaali-terveyssektorille. Rikosseuraamustyöntekijä 2

Olen alakuloinen koko ajan. Suomeen tullessa minua pelotti, mutta sitten odottelu ja kielteiset turvapaikkapäätökset ja niistä valittaminen vei voimia ja uskoa. Nyt olen enää turta. Yritän sinnitellä päivästä toiseen. Kotiin (kotimaahan) en voi palata. Rikosseuraamusasiakas 2

Kulttuuri voi vaikuttaa siihen, miten ihminen tunnistaa ja tulkitsee mielenterveysongelmia. Uudessa kotimaassa vallitsevat olosuhteet ovat vahvasti yhteydessä maahanmuuttajien mielenterveyteen ja hyvinvointiin yleensä. Maahanmuuttajien kokema syrjintä on suorassa yhteydessä heikompaan elämänlaatuun, yksinäisyyteen ja eriytymiseen, sekä vähäisempään luottamukseen eri viranomaistahoja kohtaan. Myös perheenjäsenistä erossa olo aiheuttaa maahanmuuttajille mielenterveysoireita ja yksinäisyyttä. Mielenterveysoireet ovat joissakin ulkomaalaistaustaisissa ryhmissä yleisempiä verrattuna koko väestöön. Maamu- ja UTH-tutkimusten mukaan erityisesti Lähi-itä-taustaisilla ihmisillä esiintyy koko väestöä enemmän masennus- ja ahdistuneisuusoireita. Mielenterveysoireiden yleisyydestä huolimatta maahanmuuttajat käyttävät mielenterveyspalveluita harvemmin kuin koko väestö. (Castaneda, ym., s. 2018, 337.)

Rikosseuraamustyöntekijät kuvasivat turvapaikanhakijoiden ja oleskeluluvan tai kansalaisuuden saaneiden henkilöiden kertoneen saaneensa vasta vankilassa kunnollisia terveyspalveluja tai rikosseuraamustyöntekijän tapaamisella ensimmäisen kerran mahdollisuuden saada tukea mm. sosiaali- ja terveyspalveluihin pääsyyn. Eri viranomaispalvelut ja apua ja tukea tarjoavat yhteisöt on koottu usein vasta vankilan tai yhteiskuntaseuraamustoimiston toteuttamana. Kumpikaan rikosseuraamusasiakkaat eivät tienneet mahdollisuudestaan saada kiireellistä sairaanhoitoa, ja rikosseuraamustyöntekijät kertoivat oleskeluluvan

saaneiden, rikosseuraamusasiakkaiden kohdanneen eri toimijoiden tietämyksen puutteista tarjolla olevista sosiaali- ja terveystalvveluista.

9.3 Perheyhteys

Perheyhteyden tiedetään useimpien tutkimusten mukaan suojelevan maahanmuuttajia rikollisuuteen ajautumiselta (Petrosino, Kiff, & Lavenberg, 2006). Turvapaikanhakijoilla ja pakolaisstatuksella maahantulijoilla perherakenne on saattanut kuitenkin muuttua vaino- ja sotakokemusten vuoksi. Osalla alaikäisistä perheen vanhemmat tai toinen vanhemmasta oli kuollut tai kadonnut lähtömaassa. Osa perheen jäsenistä oli saattanut jäädä muuhun maahan ja yhteys siten katkenut. Vuonna 2015 Suomeen saapui 3000 alaikäistä, ilman vanhempia tullutta turvapaikanhakijaa (Ritari, A. ja Piitulainen, M. 2016, 4). Perheen puuttuminen oli haastateltavilla vaikea ja kipua tuottavaa. Se haluttiin ohittaa, se mykisti haastateltavan. Alaikäisenä maahan tullut haastateltava ei tiennyt, miten perhe olisi ollut mahdollista saada Suomeen. Kukaan ei auttanut. Yleensä huoltaja tai muu aikuinen on kotimaassa ottanut yhteyttä salakuljettajaan, joka on toiminut varsinaisena matkan järjestäjänä. Salakuljettajat jättävät nuoren yleensä jonnekin Eurooppaan ja ohjaavat jättämään turvapaikkahakemuksen poliisille. (Parsons, 2011, 69.)

Perhe-elämän suoja on turvattu useissa ihmisoikeussopimuksissa, jotka Suomikin on ratifioinut. EU:n perheenyhdistämisdirektiivin mukaan perheenyhdistämisen tulee olla pääsääntö, josta poikkeaminen on mahdollista vain rajatuissa tapauksissa. Yksin Suomeen tulleet lapset saavat kuitenkin harvoin pakolaisaseman, koska lasten on vaikea täyttää pakolaisstatukseen vaadittavia kriteereitä. Perheenyhdistäminen taas edellyttää lapsen saavan kansainvälistä suojelua, jota tällä hetkellä on kahta tyyppiä: pakolaisasema ja toissijainen suojelu. Perheenyhdistäminen kuitenkin edellyttää suhteellisen suuria tuloja, joka on vääjäämättä johtanut siihen, että vain alle kaksi prosenttia kansainvälistä suojelua saavista täyttää toimeentuloedellytyksen. (Palander, ym., 2019.)

Perheenyhdistäminen on ollut yksin tulleille lapsille käytännössä katsoen mahdotonta. Toimeentuloedellytyksen vaatiminen yksintulleiden lasten perheenyhdistämiseen on käytännössä lopettanut lasten perheenyhdistämisen lähes kokonaan (Palander, ym., 2019). Tämä vaikuttaa merkittävästi lasten kotoutumiseen. Perustellusti voi todeta, että Suomen nykyinen linja ei kaikilta osin ole sopusoinnussa ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Perheenyhdistäminen on ollut monille toissijaista suojelua saaville ja yksilöllisen inhimillisen syyn takia Suomessa oleskeleville käytännössä mahdotonta.

Minun kuva kotimaastani on tyhjä, tyhjä paperi. Tein aiemmin työtä ja lähetin rahaa kotimaahan, mutta eihän minulla ole mitään mahdollisuutta saada perhettä tänne. Mitä minun perheestäni on jäljellä? Rikosseuraamusasiakas 2

Monella asiakkaalla on ollut pyrkimys saada perhe Suomeen. Asiakkaalla on ollut huoli perheen turvallisuudesta ja taloudellisesta tilanteesta. Toimeentulovaatimus on liian suuri, eivätkä he yleensä tiedä miten toimia. Tulevat maasta, jossa ei ole viranomaisapua tai palveluverkostoa ylipäättään, eivät siten tiedä mahdollisuuksistaan saada etuuksia. Tekevät todella paljon työtä aina, kun siihen on vain mahdollisuus. Rikosseuraamustyöntekijä 2

Perhe tuo sosiaalista kontrollia jäsenilleen ja kiinnittää siten arvoihin, jotka yhteisöissä koetaan tärkeiksi turvallisuuden kannalta. Lapsella on kansainvälisessä oikeudessa suoja olla joutumatta eroon perheestään, ellei tämän katsota olevan lapsen edun mukaista (Yleissopimus lapsen oikeuksista, 1989, 9. artikla). Yleissopimus lapsen oikeuksista määritetään, että lapsen, jonka vanhemmat asuvat eri valtioissa, pitäisi saada liikkua kyseisten maiden välillä pitääkseen yhteyksiä molempiin vanhempiinsa tai saada perhe yhdistettyä kansallisen ulkomaalaislain mukaisesti.

9.4 Työ ja koulutus

Tähän opinnäyttyöhön haastatellut henkilöt tekivät työtä, johon ei ollut kielitaito- tai ammattipätevyysvaatimuksia ja työhön voi ryhtyä suhteellisen nopean perehdytyksen jälkeen. Tällaisia työtehtäviä on mm. siivous-, rakennus- ja jakelualoilla.

Korkeakoulutus on saatettu saada muusta maasta. Suomessa ollut mahdotonta saada koulutustaan vastaavaa työtä, eikä ole saanut päivitystä Suomessa koulutukseensa. Kuitenkin on vaikea työllistyä mihinkään työtehtävään. On saattanut opiskella paljonkin. On sillä ollut vaikutus rikollisuuteen ajautumiseen. Rikosseuraamustyöntekijä

Minulla oli työlupa ja tein raivaussiivousta. Käsitin, että tämä työ ei ole oikein houkutteleva. Minulla on yliopistotutkinto, mutta olen tyytyväinen työhön ja palkkaan. Kun sain ensimmäisen palkkani, niin ihmettelin kaikkia palkastani vähennettyjä maksuja, veroja ja työttömyysvakuutusmaksuja jne. Kun niitä kyselin, niin ihmettelin, että minä maksan veroja, vaikka minulla ei ole oikeutta suomalaisten sosiaali- ja terveystalvieluihin. Onhan siinä muitakin maksuja. Haastateltava 1

Etnisyys on vaikuttanut työllistymiseen. Ei ole välttämättä saanut palkkaa. Käytetään monella tapaa hyväksi. Rikosseuraamustyöntekijä 1

Raskasta kun asiat ja elämä on umpikujassa, vaikea elää epävarmuuden kanssa. Ei voi tehdä suunnitelmia ja tavoitteita elämälleen. Kun ei anneta vaihtoehtoja, niin rikos on ainut vaihtoehto. Näin he ovat asian muotoilleet. Haluaisivat kuitenkin kotoutua. Prosessit ovat vaikeita. Jatkuvaa odotusta. Rikosseuraamustyöntekijä 2

Myös turvapaikanhakijalla on oikeus tehdä työtä Suomessa. Turvapaikanhakija saa tehdä ansiotyötä kolmen tai kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun hän on hakenut turvapaikkaa. Lyhyempi, kolmen kuukauden niin kutsuttua karenssia noudatetaan, kun turvapaikanhakijalla on osoittaa matkustusasiakirjat viranomaiselle. Työnteko-oikeus käytännössä katkeaa, jos turvapaikanhakija saa kielteisen turvapaikkapäätöksen (Maahanmuuttovirasto, 2021). Vaikka turvapaikanhakija valittaisi päätöksestä hallinto-oikeuksiin, työoikeus katkeaa ja nk. karenssiaika käynnistyy uudestaan. Samalla turvapaikanhakija usein menettää työpaikkansa. Tulojen loppuessa turvapaikanhakijalla ei ole oikeutta Suomen työttömyysturvaan tai sosiaaliturvaa, joten syrjäytyminen ja pimeille työmarkkinoille ajautuminen on pohjustaa tietä rikollisuuteen. Turvapaikanhakija, jolla on työlupa ei

kuitenkaan saa automaattisesti työperäistä oleskelulupaa ja prosessi työperäisen luvan saamiseen voi kestää vuosia.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastatteluaineiston analyysissä, niin rikoksen tehneiden kuin rikosseuraamustyöntekijöidenkin haastatteluissa, toistui johdonmukaisesti näkemykset yhteiskunnallisten palvelujen puuttumisesta ja palvelujärjestelmän heikosta tuntemuksesta, sekä yhteiskuntaan integroitumisen ja yhteisöihin sisäänpääsyn haasteista. Köyhyys, perheettömyys, elämän yleinen näköalattomuus ja pelko karkotuspäätöksestä toistuivat niin rikosseuraamusasiakkaiden kuin rikosseuraamustyöntekijöiden haastatteluissa. Köyhyys, huono asema työmarkkinoilla ja huono-osaisuus yhdessä puutteellisen sosiaaliturvan kanssa johtaa rikollisuuteen. Maa-hanmuuttajien rikollisuuteen johtavat mekanismit ovat haastatteluaineiston perusteella hyvin yhteneväiset kansainvälisten tutkimusten, sekä rikollisuutta selittävän, Robert K. Mertonin anomiateorian kanssa. Aineistoanalyysin tuloksena rikollisuuteen ajautumisen selittävinä tekijät ovat yhteneväisiä Mertonin paine ja kontrolliteorian mukaan.

Huono-osaisuus, niukkuus ja köyhyys ovat ajaneet haastateltavat hakemaan taloudellista hyötyä rikoksella ja siten mielekkäämpiä elinoloja Suomessa. Tämä vahvistui erityisesti rikosseuraamustyöntekijöiden haastatteluissa. Kontrolliteoria taas selittää yhteisöjen ja instituutioiden ja niihin sidoksissa olevien arvojen puuttumista rikollisuutta selittävän teorian kanssa. Haastateltavilla ei ollut perheitä, sukulaisia tai yhteisöjä, joiden arvoihin he olisivat sitoutuneet, jolloin ajalehtiva elämä ja sen sattumanvaraiset tapahtumat ovat johtaneet rikoksen tekemiseen.

Rikosseuraamusasiakkaat kertoivat toistuvista työsuhteen katkoksista, jotka ovat johtaneet myös asunnon menetykseen. Turvapaikanhakija tai paperiton ei ole oikeutettu suomalaiseseen sosiaali- terveystalouteen, joten rikollisuuteen ajautuminen on vaarallisen helppoa. On kuitenkin olemassa liian vähän tietoa, joka oikeuttaisi väitteet turvapaikanhakijan tai paperittoman henkilön

rikosoikeusjärjestelmään osallistumisen välisistä yhteyksistä. Ovatko nk. paperittomat ja turvapaikanhakijat todennäköisimmin sekaantuneet rikollisuuteen, kuten yleinen mielipide väittää vai ovatko he vähiten todennäköisesti sekaantuneet rikollisuuteen ehkä siksi, että he pelkäävät maasta karkotusta. Tilastot eivät ole vielä tällaisella tarkkuuden tasolla, mutta tutkimukset Suomessa ja muualla maailmassa vahvistavat, että ryhmät, joille on ominaista korkea rikollisuuden taso ja rikoksen uhriksi joutuminen, ovat kaikkialla sosiaalisesti ja taloudellisesti epäedullisessa asemassa. Pääasiallisesti ulkomaalaistaustaiset elävät yleensäkin huomattavasti useammin köyhyysriskissä ja heillä on alhaisempi tulotaso verrattuna suomalaistaustaisiin.

Tilastojen, asiantuntijoiden tekemien tutkimusten, rikosseuraamustyöntekijöiden ja rikoksen tehneiden keskuudessa tehtyjen haastattelujen perusteella on perusteltua tehdä johtopäätös, että köyhyys, työttömyys tai huono asema yleensä työmarkkinoilla ja huono-osaisuus yhdessä puutteellisen sosiaaliturvan kanssa johtaa rikollisuuteen. Suomalaisen yhteiskunnan sosiaali- ja terveystalouden saavutettavuuden ja saavutettavuuden vähyys, sekä perheyhteyden puuttuminen on selittävä tekijä ulkomaalaisten rikollisuuteen ajautumisessa. Maahanmuuttajat eivät myöskään käytä riittävästi mielenterveyspalveluja- ja kuntoutuspalveluja, mikä merkittävästi heikentää kotoutumisen ja työllistymisen mahdollisuuksia. (Rissanen & Virtala, 2016.)

Hoitohenkilöstön käsitykset ja asenteet, kulttuurinen kompetenssi ja vuorovaikutustaidot vaikuttavat maahanmuuttajien mielenterveyspalvelujen käyttöön.

Paperittomien ja turvapaikanhakijoiden kohdalla taas mielenterveyspalvelut ovat lähestulkoon olemattomat. Paperittoman arkea leimaa jatkuva epävarmuus omasta tulevaisuudesta. Paperittomasti Suomessa oleskelevat ihmiset eivät voi kääntyä viranomaisen puoleen, joten he ovat erittäin alttiita hyväksikäytölle sekä erilaiselle kaltoin kohtelulle. Paperittomat eivät kuulu yhteiskunnan peruspalveluiden piiriin, joten he ovat usein täysin riippuvaisia työnantajistaan tai omista verkostoistaan. Ahdistuneisuus ja yleinen elämän näköalattomuus, pelko, häpeä ja päihteet sekä perheyhteyden puuttuminen on polku rikollisuuteen ajautumiseen. Yhteiskuntaan kuuluvuuden suhteen hyväksyntää etsivät ja kahden kulttuurin välisessä identiteettiään etsivät maahanmuuttaja nuoret, sekä vanhempien turvaa

vailla olevat, yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat, ovat myös vaarassa ajautua rikollisuuteen.

Myös muissa Euroopan maissa palvelujen kehittämistarpeet ovat hyvin samansuuntaiset. Eurooppalaisissa tutkimuksissa on todettu, että Lähi-idästä ja Saharan eteläpuoleisista maista tulleilla maahanmuuttajaryhmillä on heikompi terveydentila, kuin muulla väestöllä keskimäärin. Tällä on taas selkeä yhteys heikkoon sosioekonomiseen asemaan, mikä taas vaikuttaa terveystalvelujen käyttöön. (Rissanen & Virtala, 2016.)

Palveluiden kehittäminen ei välttämättä vaadi valtavia erillisresursseja, vaan tulevan sote-uudistuksen yhteydessä tulisi samalla ottaa huomioon maahanmuuttajien erityistarpeet mm. neuvonnassa ja moniammatillisissa palveluissa, sekä vahvistaa tarvittavaa erityisosaamista. Erityisen tärkeää on parantaa turvapaikanhakijoiden ja paperittomien henkilöiden sosiaali- ja terveystalveluihin pääsyä, sekä turvata yksin maahan tulleen alaikäisen turvapaikanhakijan sivistykselliset oikeudet ja erityisesti auttaa ja tukea perheenyhdistämisprosessissa. Viranomaisen ja yhteiskunnan yleensä tulee kohdata kaikki lapset ensisijaisesti lapsina ja toimia heidän etunsa mukaisesti vanhempien oleskelustatuksesta riippumatta. Lapsen edun toteutuminen tulee arvioida aina tapauskohtaisesti, kun tehdään lasta koskevia päätöksiä. Lapsille kuuluvia perusoikeuksia ovat esimerkiksi oikeus terveyteen ja oikeus maksuttomaan perusopetukseen, sekä oikeus perheyhteyteen (YLEISSOPIMUS lapsenoikeuksista).

Oikeusvaltioperiaatteet koskevat myös maahanmuuttajia, turvapaikanhakijoita, paperittomia ja erityisesti lapsia. Se, että suljetaan silmät ongelmilta ja laitetaan ovet kiinni ja toivotaan ongelmien siten poistuvan, on yksinkertainen reaktio – mutta eettisiä, moraalisia ja kestäviä ratkaisuja niin ei saada aikaiseksi. Turvapaikanhakijat ja paperittomat eivät katoa Suomesta siksi, että poliittisessa päätöksenteossa pyrittäisiin pienentämään kansainvälisiä ihmisoikeuksia, jotka on kirjattu muun muassa YK:n ihmisoikeusjulistukseen ja EU:n perusoikeuskirjaan, eikä ihmisten hätä vähentämällä perustalveluita.

Paperittomuus kasvattaa ”varjoyhteiskuntaa”, ”maanalaisuutta”, jossa on pimeät markkinat niin työlle, asunnoille kuin ihmisille. Patjapaikasta kaksion nurkassa saattaa joutua maksamaan useita satoja euroja kuussa. Ihmisillä teetetään kellon ympäri työtä esimerkiksi ravintoloissa, rakennuksilla tai maataloudessa ilman riittävä lepoaikaa, vakuutuksia tai kunnan perehdytystä. Työntekijä on saattanut maksaa työnantajalle useita tuhansia euroja saadakseen työsopimuksen, eikä kuitenkaan saa työehtosopimusten mukaista palkkaa. Kadulla elävät, juurettomat nuoret ovat otollista riistaa rikollisjengeille ja hyväksikäyttäjille. Kun elämä häilyy jatkuvasti harmaalla alueella, niin todennäköisyys rikoksen tekemiseen kasvaa vaarallisen nopeasti.

11 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

11.1 Eettisyys

Eettiset kysymykset ja opinnäytetyön luotettavuus ovat tärkeitä ottaa huomioon tutkimusta tehdessä, koska erityisesti eettisyysvaje vie perustan tehdyiltä työltä, jolloin myös tutkimuksen luotettavuus kärsii. Prosessissa on lukuisia vaiheita, joissa eettisyys ja luotettavuus tulee puntaroitua. Eettiset periaatteet koskevat tutkimusprosessia koko työn kulun ajan eli tiedonkeruun, aineiston käsittelyn ja analyysivaiheen ajan. (Kylmä & Juvakka, 2007, s.137.) Niitä ovat muun muassa haastateltavan kunnioittaminen, jakamattoman ihmisarvon tunnustaminen, oikeudenmukaisuus, rehellisyys, luottamus ja eettisyys. Laadullinen tutkimustyö tässä opinnäytetyössäni edellyttää haastateltavan henkilökohtaiseen elämään pureutumista, jolloin eettisissä kysymyksissä liikutaan alueilla, jotka ovat varsin sensitiivisiä.

Opinnäytetyössäni pidin ehdottomina periaatteina haastateltavan yksityisyyden suoja sekä anonymiteettiä. Vastaajan tulee olla täysin varma siitä, että häntä ei voida tunnistaa teksti- tai kommenttiosuudessa. Haastatteluaineistoa käsitteli huolellisesti, eikä missään dokumentissa ole käsitelty henkilötietoja. Yleisten eettisten periaatteiden mukaisesti tutkimuksen kaikissa vaiheissa tulee kunnioittaa

haastateltavien ihmisarvoa, yksityisyyttä ja itsemääräämisoikeutta. Eettiset ratkaisut haastateltavien kohdalla eivät aina rajaudu yksittäisiin henkilöihin, vaan ne voivat koskea kokonaisia ihmisryhmiä tai kulttuureita. Tutkimuksen tekoon liittyy aina monia eettisiä kysymyksiä. Tutkimuksen aihe ja tutkimuksen toteuttamistapa kuitenkin määrittelevät tapauskohtaisesti, mitä eettisiä ongelmakohtia juuri kyseisessä tutkimuksessa on otettava huomioon. Tutkimuksen tekijän on sen vuoksi oltava eettisten näkökohtien suhteen valppaana koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimuksen tekijä joutuu yleisesti tarkastelemaan näitä seikkoja sitä enemmän, mitä arkaluontoisempi ja vaikeampi aihepiiri on. (Kylmä & Juvakka, 2007, s.147.) Jotta tutkimus ei kuormittaisi haastateltavaa, kerroin hänelle haastattelun luottamuksellisuudesta ja anonymiteetistä sekä siitä, kuinka aineisto käsitellään luottamuksellisesti, eikä haastateltavaa voida tunnistaa aineistosta.

11.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Tutkimustuloksiin vaikuttivat haastateltavaksi valikoituneiden, rikosseuraamusasiakkaiden kokemukset ja näkemykset, jotka olivat muotoutuneet jo useamman vuoden Suomessa asumisen jälkeen. Haastateltaviksi valikoitui hyvää englantia puhuvia henkilöitä, joiden verbaalinen ilmaisukyky muutoinkin oli hyvä. On syytä myös todeta se, että haastatellut rikosseuraamusasiakkaat eivät edusta kaikkia rikoksen tehneitä ulkomaalaisia. Osa suomalaisissa vankiloissa olevista ulkomaalaisista on tullut Suomeen vain tehdäkseen rikoksia. Rajat ylittävän liikkuvuuden kasvaminen on tuonut Suomeen ammattimaisesti toimivia ulkomaalaisia rikollisryhmiä, joiden jäsenillä ei välttämättä ole vakinaista asuinpaikkaa Suomessa. (Danielsson, 2020, s. 58.) Myös ulkomaalaisuuden käsite rikostilastoissa on monisyinen. On syytä painottaa, että tilastoluokittelussa ulkomaalaistaustaiset henkilöt, joilla on Suomen kansalaisuus, kuuluvat Suomen kansalaisten ryhmään. Kansalaisuus ei siten ole rikollisuutta tutkittaessa paras mahdollinen 'maanmuuttajuuden' määrittelyperuste. (Danielsson, 2020, s. 174.)

Haastattelin opinnäytetyöhöni myös rikosseuraamustyöntekijöitä, joilla on kattava, asiakaskokemukseen perustuva näkemys ulkomaalaisten rikosseuraamusasiakkaiden elinoloista ennen rikosseuraamusasiakkuutta.

Rikosseuraamustyöntekijöiden haastattelutulokset eivät poikenneet rikosseuraamusasiakkaiden näkemyksistä. Samaiset teemat sosiaali- ja terveystalveluiden saatavuuden puutteista, toimeentulon vähäisyys, köyhyys ja perheyhteyden puuttuminen toistuvat kummankin informanttiryhmän haastatteluissa.

11.3 Kahden informanttiryhmän haaste

Haastattelin tutkimukseeni rikoksen tehneitä ulkomaalaisia ja rikosseuraamustyöntekijöitä. Kysymyslomakkeen sanamuotojen muuttaminen ei yksistään riittänyt, jotta haastattelujen tulokset kestäisivät vertailevan analyysin, jos tuloksissa olisi ollut mittavia eroja. Vastauksissa ei kuitenkaan ollut semanttisia eroja, eikä niissä ollut ristiriitaisuuksia, jotka olisivat kyseenalaistaneet jommankumman vastaajajoukon vastausten luotettavuutta. Kummassakin ryhmässä kysymykset ymmärrettiin yhteneväisesti.

Eroja sen sijaan löytyi ilmaisujen laajuudessa. Rikosseuraamustyöntekijät esittivät kausaliteetteja ja arvioivat laajasti ja sanatarkasti syitä ulkomaalaisen asiakkaan rikollisuuteen ajautumiseen. Kokemus ja näkemys oli vahva, mutta ei sisältänyt yhteiskunnallista arvostelua, vaan vastaukset perustuivat empiiriseen evidenssiin. Vastauksista välittyi empatia asiakkaita kohtaan, mutta samalla työote on ollut Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteiden mukainen.

Seuraamusasiakkaiden kohdalla ilmaisut olivat luonnollisesti suoraviivaisempia ja toteavampia. Seuraamusasiakas kuvasi asioita ja tapahtumia elämässään, mutta ei peilannut niitä yhteiskunnallisen analyysin kautta. Vastaukset olivat kuitenkin yhteneväisiä rikosseuraamustyöntekijän näkemyksen kanssa julkisten palvelujen saatavuuden, sekä köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien kanssa. Myös perheen yhdistämiseen liittyvät keskusteluteemat olivat yhteneväiset, samoin sanointu rasismi- ja syrjäytymiskokemuksista. Seuraamusasiakas kertoi, minkälaisia haasteita on kohdannut ja rikosseuraamustyöntekijä sanoitti ongelman yhteiskunnallisen analyysin läpi.

Luotettavuutta voidaan arvioida laadullisessa tutkimuksessa monin eri tavoin. Eräs laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen liittyvä näkökulma on yleistettävyyys tai siirrettävyyys: ovatko tutkimuksen tulokset yleistettävissä tai siirrettävissä myös muihin kohteisiin tai tilanteisiin. Tutkimuksen luotettavuus syntyy myös huolellisesta keskustelurungon laadinnasta ja johdattelevien kysymysten ja aihealueiden välttämisestä, sekä huolellisesta aineiston käsittelystä ja analyysistä.

12 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI

Aloitin opinnäytetyön tekemisen perehtymällä opinnäytetyön aihepiiriin. Kävin läpi suomalaisia tilastoaineistoja ulkomaalaisten tekemistä rikoksista ja vertailin niitä ulkomaisiin tilastoihin. Perehdyin niin ikään teorioihin rikollisuudesta, sekä selvitin suomalaisia ja ulkomaisia tutkimuksia sosiaalisista ja terveydellisistä haasteista maahanmuuttajien keskuudessa ja niiden yhteydestä rikollisuuteen. Perehdyin myös lakiin kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta, turvapaikkahakemusprosessista, YK:n ihmisoikeusjulistuksesta ja EU:n perusoikeuskirjasta. Perehdyin erityisesti lasten oikeuksiin ja lapsen etuun Euroopan tasolla.

Haastattelurungon suunnittelin tutkimuskysymysten pohjalta. Teoreettinen viitekehys edellytti tarkkarajaisuutta kysymysten muotoilussa, jotta teorianohjaava sisältöanalyysi vastaisi implisiittisesti toisiaan. Riskinä analyysissä ja tulosten tulkinnassa oli kahden eri informantin tulosten mahdollinen ristiriitaisuus tai epäloogisuus. Tämän jälkeen toteutettiin haastattelut, jotka kestivät yhdestä kahteen tuntia.

Ammatillinen kehittyminen on jatkuvaa oman osaamisen kehittämistä, sitoutumista valittuun aiheeseen sekä ammatillisen identiteetin ja työpersonan jatkuvaa reflektiivistä uudelleen määrittelyä. Opinnäytetyö prosessiin kuului toistuva tiedon arviointi ja sen perusteella tehty päätös, joko jatkaa tiedon 'louhintaa' tai hyväksyä tiedon ja tietämyksen rajallisuus. Samalla työn edetessä oli tärkeää pitää mielessä, mikä tieto on tärkeää ja relevanttia aiheen käsittelyn kannalta.

Ammatillinen kehittymiseen kuuluu myös inhimillisen hädän ja ihmisyyden ja jakamattoman ihmisarvon näkeminen tilanteessa, jossa henkilö on ajautunut rikollisuuteen. Yhteiskunnallinen analyysi auttaa jäsentämään syitä, joiden vuoksi osa ihmisistä ajautuu marginaaliin, varjoyhteiskuntaan, jossa vallitsee epäinhimilliset selviytymisen lait. Ammatillisuutta on myös välttää uhriuttamista ja korostamasta kärsimystä siten, että se kuvaisi tilaa, josta ei ole pois pääsyä.

Yhteiskuntaa ei voi kuvata sanalla hyvinvointiyhteiskunta, jos sen sisällä on ihmisiä, joilla ei ole mahdollisuutta hankkia itselleen ihmisarvoista elämää. Euroopan unionin perusarvoja ovat ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, tasa-arvo ja oikeusvaltio. Nämä arvot kuitenkin rapautuvat pala palalta, jos hyväksymme yhteiskunnassamme marginalisoitumisen ja 'maan alla elämisen' seurauksena yhteiskuntapolitiikasta, joka syrjii ja luo syrjäyttäviä lakeja ja mekanismeja heikossa ja haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille.

Opinnäytetyön luonnollinen jatko voi olla koota yhteen ne palvelut, joihin turvapaikanhakijat ja paperittomat voivat hakeutua. Tällaisia projekteja on jo käynnissä Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöiden innoittamina. Kirkolla ja seurakunnilla on ollut merkittävä rooli paperittomien ja turvapaikanhakijoiden auttamisessa ja tukemisessa. Kirkossa ja seurakunnissa on luotu kirkkoturva, joka tarkoittaa henkisen ja aineellisen tuen tarjoamista esimerkiksi kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneelle henkilöille. Kirkkoturva myös auttaa turvapaikanhakijaa tai paperitonta hoitamaan asioitaan yhteistyössä viranomaisten kanssa.

Yhdyskuntaseuraamustoimissa on myös käynnistynyt projekti tapaamisista, jossa käydään läpi palveluita, joita ulkomaalaisilla vangituilla ja rikosseuraamusasiakkailta on mahdollisuus saada. Valitettavasti projekti keskeytyi COVID-19-epidemian alkuvaiheissa, mutta projekti käynnistyy uudestaan, kun tilanne sen sallii.

13 POHDINTA

Suomalaista kriminaalipolitiikkaa ja rikosentorjuntapolitiikkaa on keuhuttu muualla maailmalla. ” Paras kriminaalipolitiikka on hyvää sosiaalipolitiikkaa” -toteaa Lappi-Seppälän kirjoituksessaan vuodelta 2007. Jos hyvä sosiaalipolitiikka ei toteudu riittävästi maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden kohdalla ja ei lainkaan paperittomien kohdalla, niin voimme todeta, että hyvä sosiaali- ja terveyspolitiikka ei ole toteutunut kaikelta osin suomalaisessa yhteiskunnassa. Sen seurauksena erittäin haavoittuvassa asemassa olevat jäävät peruspalveluitta, mikä taas johtaa inhimillisiin kärsimyksiin ja tuottaa ei toivottuja ilmiöitä, joista yhteiskunnallinen lasku on huomattavasti suurempi kuin se taloudellinen panos, jolla olisi voitu eri palveluin auttaa ihmisiä.

Joustamaton maahanmuuttopolitiikka ja perheenyhdistämisen mahdollisuuksien vaikeuttaminen sekä puutteelliset sosiaali- ja terveyspalvelut aiheuttavat paitsi inhimillistä hätää ja epätoivoa myös työperäistä ja muuta hyväksikäyttöä. Yksi ratkaisu on humanitaarinen oleskelulupa, joka ei sekään ole automaatio, sillä humanitaarisen oleskeluluvan haku on pitkä ja tarkka prosessi. Myös jo maassa olevien ihmisten työlupakäytäntöjä tulee helpottaa ja yksinkertaistaa. Myös Migrin (Maahanmuuttoviraston) lastensuojeluasiantuntemusta tulisi lisätä ja lasten tilannetta arvioida nimenomaan lastenoikeuksien ja lastensuojelullisesta näkökulmasta.

Kirkolla ja seurakunnilla on iso rooli maahanmuuttajien, turvapaikanhakijoiden ja paperittomien auttamisessa. Inhimillisyys, välittäminen ja auttaminen ovat seurakuntien ja kristityn perustehtävä. Suomen evankelisluterilainen kirkko määrittelee erityisnuorisotyön etsiväksi ja kohtaavaksi, sekä läsnä olevaksi työksi, jossa toimitaan yhdessä niiden lasten, nuorten ja perheiden kanssa, jotka tarvitsevat elämässään erityistä tukea. Erityisesti yksin alaikäisinä saapuneet lapset ja nuoret tarvitsevat erityistä ohjausta ja aktiiviteettiä haavoittuvassa elämäntilanteessaan. Kirkot ja seurakunnat ovat kautta aikojen tarjonneet myös henkistä, mutta myös fyysistä turvaa vainotuille ja hädässä oleville ihmisille. Kirkko turva -käytännöllä tarkoitetaan olosuhdetta, jossa yksittäinen henkilö tai perhe kääntyy seurakunnan tai kristillisen yhteisön puoleen hakeakseen turvaa, neuvoa ja tukea

esimerkiksi kielteisen oleskelulupapäätöksen saatuaan. Kirkko myös auttaa ja tukee paperittomia ihmisiä.

Rikoksen tehneet ja siitä tuomitut ja erilaisia seuraamuksia suorittaneet ulkomaalaiset ja erityisesti turvapaikanhakijat ja paperittomat ovat kaikista vaikeimmassa asemassa. Jos sosiaalipolitiikka ei ole onnistunut estämään näiden ryhmien ajautumista rikollisuuteen, niin viimeistään seuraamusten suorittamisen jälkeen yhteiskunnan peruspalvelut tulisi yltää heihin. Rikosten uusimisriski kasvaa, kun keinovalikossa ei ole palveluita, jotka auttaisivat ihmiset pois varjoryhteiskunnasta.

LÄHTEET

- Aalto, K., & Hanhiova, M. (2009). Ihmisen hengelliset tarpeet. Teoksessa K. Aalto & R. Gothoni (toim.), *Ihmisen lähellä. Hengellisyys hoitotyössä* (s. 9–24). Helsinki: Kirjapaja.
- Aaltonen, M. (2013) *Socioeconomic differences in crime and victimization. A registerbased study*. Saatavilla 23.8.2021: <https://researchportal.helsinki.fi/publications/socioeconomic-differences-in-crime-and-victimization-a-register-b>
- Airaksinen, M. (2019) Ankkuritoiminnan käsikirja. Saatavilla 18.12.2021:
- Alasuutari, P. (2012). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Helsinki. Vastapaino
- Ansala, L. ym. toim. (2014) *Maahanmuuttajalapset ja -nuoret Suomessa*. Saatavilla 23.8.2021: <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/162105/Integroitumista%20vai%20eriyty-mist%C3%A4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Ansala, L. ym. (2014). Integroitumista vai eriytymistä? Maahanmuuttajalapset ja -nuoret Suomessa. Saatavilla 26.11.2021: [Integroitumista vai eriytymistä? Maahanmuuttajalapset ja -nuoret Suomessa \(doria.fi\)](https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/162105/Integroitumista_vai_eriytymist%C3%A4.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Anttila, Inkeri & Törnudd, Patrik (1983) *Kriminologia ja kriminaalipolitiikka*. Juva:WSOY
- Braithwaite, J. (1980) *MERTON'S THEORY OF CRIME AND DIFFERENTIAL CLASS SYMBOLS OF SUCCESS*. Saatavilla 5.10.2021: http://johnbraithwaite.com/wp-content/uploads/2016/05/1980_Merton-s-Theory-of-Crime-and-D.pdf
- Castaneda, A. ym. toim. (2012) *Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa*. Saatavilla 23.8.2021: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90907/THL_RAP2012_061_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Castaneda, A. ym. toim. (2018) Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa PALOMA-käsikirja. Saatavilla 26.11.2021: [7.8.PALOMA_KÄSIKIRJA_WEB.pdf \(julkari.fi\)](#)
- Colourful Espoo (2022) Saatavilla 28.1.2022: [Colourful Espoo - Kirkko Espoossa \(espoonseurakunnat.fi\)](#)
- Danielsson, P. toim. (2020) KATSAUKSIA 42/2020 RIKOLLISUUSTILANNE. 2019 Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Saatavilla 26.11.2021: [Rikollisuustilanne 2019 \(helsinki.fi\)](#)
- Gissler, M. ym. toim. (2006) Hyvinvointivaltion rajat. Riittävät palvelut jokaiselle. Näkökulmia yhdenvertaisuuteen sosiaali- ja terveydenhuollossa. Saatavilla 26.11.2021: [M233-VERKKO.pdf \(julkari.fi\)](#)
- Halla, T. (2007) *Psykykkisesti sairas maahanmuuttaja*. Saatavilla 23.8.2021: <https://www.duodecimlehti.fi/duo96297>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008). Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino
- Husman, P. ym. toim. (2006) *Väestöryhmien välinen eriarvoisuus terveystalve-lujen käytössä*. Saatavilla 23.8.2021: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/76061/M233-VERKKO.pdf#page=39>
- Jasinskaja-Lahti, I. toim. (2000) *PSYCHOLOGICAL ACCULTURATION AND ADAPTATION AMONG RUSSIAN-SPEAKING IMMIGRANT ADOLESCENTS IN FINLAND*. Saatavilla 23.8.2021: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/23471/psycholo.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
- Kazi, Villiina & Alitolppa-Niitamo, Anne & Kaihovaara, Antti (toim.). (2019). Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. ISBN 978-952-327-487-7.
- Krieger, N. (2006) *Discrimination – a threat to public health*. Saatavilla: 23.8.2021: <https://oxfordmedicine.com/view/10.1093/med/9780195377903.001.0001/med-9780195377903-chapter-3>
- Kilpi-Jakonen, E. ja Malin, M. (2019) Ulkomaalaistaustaisten nuorten koulutuspolut. Saatavilla: [Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019. Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. \(julkari.fi\)](#)
- Kivivuori, Janne 2006. Nuorisoriikollisuuden sosiologiset selitykset. Teoksessa: Honkatukia, Päivi & Kivivuori, Janne (toim.) 2006. Nuorisoriikollisuus - Määrät, syyt ja kontrolli. Oikeus- 67 poliittinen tutkimuslaitos. Nuorisotutkimusverkosto /Nuorisotutkimusseura. Nuorisoasiain neuvottelukunta: Helsinki.
- Kivivuori, Janne 2008. Rikollisuuden syyt. Nemo cop.: Helsinki
- Kotila, H. (2003). Spiritualiteetti – ajankohtainen näkökulma. Teoksessa S. Häyrinen, H. Kotila & O. Vatanen (toim.), Spiritualiteetin käsikirja (s.13–23). Helsinki: Kirjapaja.
- Kylmä, J. ja Juvakka, T. (2007) *Laadullinen terveystutkimus*. Helsinki: Edita Prima Oy
- L.27.11.2009/953 Laki Rikosseuraamuslaitoksesta. Saatavilla 26.11.2021: [Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 953/2009 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)

- Lehti, M. ym. toim. (2014) *MAAHANMUUTTAJAT RIKOSTEN UHREINA JA TEKIJÖINÄ*, Saatavilla 23.8.2021: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152441/265_Lehti_ym_2014.pdf
- Malin, M (2011). Maahanmuuttajien terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Saatavilla 3.10.2021: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102862/malin.pdf?sequence=1>
- Maahanmuuttovirasto (migri.fi). (2021) Turvapaikanhakijan työnteko-oikeus. Saatavilla 26.11.2021: Turvapaikanhakijan työnteko-oikeus | Maahanmuuttovirasto (migri.fi)
- Nazroo, J. (2003) *The Structuring of Ethnic Inequalities in Health: Economic Position, Racial Discrimination, and Racism*. Saatavilla 23.8.2021: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1447729/>
- Nissinen, L. (2012). Rajansa kaikella. Miten estää myötätuntouupuminen? Helsinki: Edita Prima.
- Ousey, G. ja Cubrin, C. (2018) Immigration and Crime: Assessing a Contentious Issue. Saatavilla 26.11.2021: (PDF) Immigration and Crime: Assessing a Contentious Issue (researchgate.net)
- Palander, J. ym. (2019) Ihmisoikeusminimalismi ja poliittinen tahto erottaa perheitä. Saatavilla 26.11.2021: [Ihmisoikeusminimalismi ja poliittinen tahto erottaa perheitä – Poliitikasta](#)
- Parsons A. Lapsen edun toteutuminen turvapaikanhakija- ja pakolaislapsia koskevissa päätöksissä. 2011. Helsinki: Kopijyvä Oy.
- Petrosino, A. ja Lavenberg, J. (2006) The role of the Family in Crime and Delinquency: Evidence of Prior Quantitative Reviews. Saatavilla: (PDF) [the role of the family in Crime and Delinquency: evidence from Prior Quantitative reviews \(researchgate.net\)](#)
- Piketty, T. (2000) *Theories of persistent inequality and intergenerational mobility*. distribution. Saatavilla 23.8.2021: <http://piketty.pse.ens.fr/fichiers/public/Piketty2000HID.pdf>
- Ritari, A. ja Piitulainen, M. (2016) *ILMAN HUOLTAJAA SAAPUNEET LAPSET JA NUORET. Kokemustieto käyttöön vastaanoton kehittämisessä*. Saatavilla: 22.1.2022 [Kokemustieto käyttöön.pdf](#)
- Rastas, A. (2007) Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi. Saatavilla 26.11.2021: [RASTAS.indb \(tuni.fi\)](#)
- Raunio, A. (2003). Onko olemassa luterilaista spiritualiteettia? Teoksessa O-P. Vainio (toim.), Johdatus luterilaisen spiritualiteetin teologiaan (s. 11–36). Helsinki: Kirjapaja.
- Rikosseuraamuslaitos. (2020) Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja Saatavilla 23.8.2021: https://www rikosseuraamus.fi/material/collecti- ons/20210630143720/7RRy9CvLt/RISE_Tilastollinen_vuosi- kirja_2020_FI_1.pdf
- Ristin suojassa -loppurapotti (2020).

- Sarajärvi, A. ja Tuomi, J. (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tasiran A, ja Tezic K. (2006) Parental income and continuing education of second generation immigrants in Sweden. *International Review of Applied Economics*. Saatavilla 23.8.2021: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02692170600874176>
- Tilastokeskus. (16.5.2019). Eräisiin rikoksiin syylliseksi epäilty kansalaisuuden ja sukupuolen mukaan vuosina 2017 ja 2018, ikä- ja sukupuolivakioitu ja suhteutettu väestön 1 000 kohden. Tilastokeskus.fi. [Tilastokeskus - Rikos- ja pakkokeinotilasto \(stat.fi\)](#)
- YLEISSOPIMUS lapsen oikeuksista. 60. 1991 Saatavilla 23.1.2022: [YLEISSOPIMUS lapsen oikeuksista - FINLEX®](#)

LIITE 1. Teemahaastattelun keskustelurunko rikosseuraamusasiakkaille

1. Tulitko Suomeen yksin vai perheesi kanssa? (jos on 1. sukupolven maahanmuuttaja/turvapaikanhakija)
2. Ketkä kaikki kuuluvat perheeseesi?
3. Missä perheesi asuu nykyään?
4. (jos perheenyhdistämisprosessissa) Onko perheenyhdistämisessä ollut ongelmia? → minkälaisia ongelmia → oletteko saaneet tukea perheenyhdistämisessä? → asteikolla 1–5, kuinka paljon tämä mielestäsi on vaikuttanut kotoutumiseesi? TAI
5. (jos enemmän kuin 1. sukupolven maahanmuuttaja) Kuinka monennessa maahanmuuttajasukupolvessa olet? → kuinka hyvin vanhemmasi/isovanhemmasi kotoutui Suomeen → asteikolla 1–5, kuinka paljon tämä mielestäsi on vaikuttanut kotoutumiseesi
6. Kuinka hyvin mielestäsi tunnet suomalaisen sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmän → minkälaisia palveluja olet käyttänyt/saanut? → saitko mielestäsi tuolloin apua? → minkälaista apua olisit tarvinnut? → parniko/huononiko tilanteesi tuolloin? → asteikolla 1–5, kuinka paljon tämä mielestäsi on vaikuttanut kotoutumiseesi
7. Minkälainen oli työllistymispolkusi? → minkälaisia haasteita kohtasit? → saitko apua työnhaussa? → kohtasitko mielestäsi syrjintää? → tunnetko suomalaiset työelämän säännöt (tes) → oletko saanut sinulle kuuluvat palkat ja palkkiot? → asteikolla 1–5, kuinka paljon tämä mielestäsi on vaikuttanut kotoutumiseesi
8. Minkälainen oli koulutuspolkusi? → oliko sinulla haasteita oppimisen suhteen → minkälaista apua sait haasteisiin? → vaikuttavatko nämä haasteet elämässäsi vieläkin? → asteikolla 1–5, kuinka paljon tämä mielestäsi on vaikuttanut kotoutumiseesi
9. Onko sinun helppo tutustua muihin ihmisiin yleensä? → oletko mukana yhteisöissä, harrastuksissa, jossa on mukana nk. kantasuomalaisia? → onko sinulla haasteita tutustua kantasuomalaisiin? → miten koet, että sinut on otettu vastaan näissä yhteisöissä? → asteikolla 1–5, kuinka paljon tämä mielestäsi on vaikuttanut kotoutumiseesi

10. Oletko kokenut fyysistä tai henkistä väkivaltaa Suomessa ennen vankeusaikaasi? Minkälaista väkivaltaa? → koetko tämän johtuvan maahanmuuttajataustastasi johtuvaksi?
11. Oletko kokenut syrjintää tai rassistista kohtelua ennen vankeusaikaasi? Minkälaista kohtelua olet kokenut?
12. Oletko voinut toteuttaa omaa uskontoasi? → Oletko kokenut uskonostasi johtuvaa syrjintää? →

LIITE 2. Teemahaastattelu keskustelurunko rikosseuraamustyöntekijöille

1. Onko asiakkaasi kertonut perheenyhdistämisessä olleen ongelmia? → minkälaisia ongelmia → oletteko saaneet tukea perheenyhdistämisessä?
2. Kuinka hyvin asiakkaasi tuntevat suomalaisen sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmän → minkälaisia palveluja ovat käyttäneet? → olivatko saaneet tuolloin apua? → minkälaista apua olisivat tarvinneet? → parniko/huononiko tilanne tuolloin?
3. Minkälaisia työllistymispolkuja asiakkaalla on ollut? → minkälaisia haasteita on kohdannut? → suomalaiset työelämän säännöt (tes) → palkat ja palkkiot?
4. Onko asiakkaalla ollut helppoa tutustua muihin ihmisiin yleensä? → onko mukana yhteisöissä, harrastuksissa, jossa on mukana nk. kantasuomalaisia? → onko ollut haasteita tutustua kantasuomalaisiin? → miten on kokenut, että on otettu vastaan näissä yhteisöissä?
5. Oletko asiakkaasi kokenut fyysistä tai henkistä väkivaltaa Suomessa ennen vankeusaikaa? Minkälaista väkivaltaa? → onko kokenut tämän johtuvan maahanmuuttajataustasta johtuvaksi?
6. Onko asiakkaasi kokenut syrjintää tai rassistista kohtelua ennen vankeusaikaa? Minkälaista kohtelua on kokenut?